

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΛΒ'

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ Δ'

Η ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΡΟΔΟΥ

(24 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ — 1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1961)

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΜΙΡΗ

ΚΟΣΜΗΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Πανθομολογουμένως αποτελεί σταθμόν ιστορικόν διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἡ πρωτοβουλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συνελθοῦσα ἐν Ῥόδῳ ἀπὸ 24 Σεπτεμβρίου μέχρι 1 Ὀκτωβρίου 1961 Πανορθόδοξος Διάσκεψις, ἥτις ἀφ' ἑνὸς μὲν πανηγυρικῶς ἐβεβαίωσε καὶ ἐτράνωσε καὶ ἐπεσφράγισε τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ προωδοποίησε τὴν μέλλουσαν Πανορθόδοξον Προσύνοδον, ὀριστικοποιήσασα τὸν κατάλογον τῶν θεμάτων αὐτῆς.

Ὡς γνωστόν, μετὰ τὰς ἀρχαίας Οἰκουμενικὰς καὶ τὰς Τοπικὰς Συνόδους καὶ τὸ Σχίσμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης, ἥτοι ἀπὸ τοῦ ἠ' καὶ μετέπειτα τοῦ θ' αἰῶνος, ἡ κατ' ἀνατολὰς Ὁρθοδοξία, διὰ τοὺς γνωστοὺς ἱστορικοὺς καὶ οὐχὶ βεβαίως ὀργανικοὺς λόγους αὐτῆς, ὀλίγας μόνον Τοπικὰς Συνόδους εἶδε κατὰ τὴν βυζαντινὴν καὶ τὴν μεταβυζαντινὴν ἐποχὴν, οὐδεμίαν δὲ Οἰκουμενικὴν. Ἐκ τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ ἰδίως ἐποχὴν συγκροτηθεισῶν ἀντιπροσωπευτικώτεραι Τοπικαὶ Σύνοδοι ἦσαν ἡ ἐν Ἰασιῶ τοῦ 1642 καὶ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις τοῦ 1672 ἐξ ἀφορμῆς τῆς Λουκαρείου Ὁμολογίας, αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ 1718 καὶ τοῦ 1723 Σύνοδοι πρὸς διεξαγωγὴν τῆς μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν Ἀνωμότων ἐνωτικῆς ἀλληλογραφίας μέσῳ τῆς Ῥωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος τοῦ 1848 πρὸς ἀπάντησιν εἰς τὸν Πάπαν Ῥώμης Πίον ΙΧ καὶ ἄλλαι μέχρι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου τοῦ 1923 καὶ τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τοῦ 1930¹. Σκέψις τις περὶ συγκλήσεως νέας Οἰκουμενικῆς Συνόδου κατὰ τὸ ἔτος 1925 ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετειῶ τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ μεγαλωνύμου Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐγκατελείφθη, κριθείσης τότε ἀδυνάτου τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῆς. Ἀντ' αὐτῆς ὅμως ἐκρίθη δυνατὴ ἡ σύγκλησις Πανορθοδόξου Προσυνόδου ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τῇ 19 Ἰουνίου 1932, Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς. Καὶ πρὸς προπαρασκευὴν ἀκριβῶς ταύτης συνῆλθε τῷ 1930 ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἡ μνημονευθεῖσα Διορθόδοξος προκαταρκτικὴ Ἐπι-

1. Βλέπε. Ἰω. Καρμίρη, Ὁρθοδοξία καὶ Προτεσταντισμός, Ἀθήναι 1937, σ. 240 ἐξ., 250 ἐξ., 318 ἐξ. Τσοῦ - ἀ ὁ τσοῦ, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1953, τ. II, σ. 576 ἐξ., 694 ἐξ., 783 ἐξ., 902 ἐξ.

τροπή, ἥτις κατήρτισε τὸν κατάλογον τῶν θεμάτων τῆς Προσυνόδου¹. Ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ ἡ Προσύνδος αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη ἕνεκα τῶν κρατουσῶν τότε δυσμενῶν ἐκκλησιαστικοπολιτικῶν συνθηκῶν καὶ τῆς μετ' οὐ πολὺ ἐκρήξεως τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου.

Ἀπὸ τοῦ τέλους ὅμως τούτου αἱ ἐμφανισθεῖσαι νέαι ἐπισημασθέντα ἀνάγκαι καὶ εὐθύναι τῶν ἐπὶ μέρος Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τὰ ἀνακύψαντα μεγάλα διορθόδοξα καὶ διαχριστιανικὰ προβλήματα ἐπέβαλον τὴν στενοτέραν συνεργασίαν καὶ ἐνότητα αὐτῶν πρὸς ἀπὸ κοινοῦ ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων καὶ ἀναγκῶν αὐτῶν καὶ χάραξιν ἐνιαίας γραμμῆς καὶ στάσεως ἐναντι τῶν συγχρόνων γενικῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Τούτου ἕνεκεν τὸ ἡγούμενον τῆς ὅλης Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἤρχισε νὰ μελετᾷ σοβαρῶς τὸ πρόβλημα τοῦτο μὲ προοπτικὴν συγκλήσεως ἐν τῷ μέλλοντι Πανορθοδόξου Συνόδου. Ὁρθῶς δὲ ἔκριεν, ὅτι ταύτης ἔδει νὰ προηγηθῇ σοβαρὰ καὶ μακρὰ προπαρασκευή, ἥτις διερχομένη διὰ τεσσάρων σταδίων, συνίστατο κυρίως πρῶτον εἰς τὴν μελέτην καὶ συμπλήρωσιν ὑπὸ τῶν ἐπὶ μέρος ἁγίων Ὁρθοδόξων Πατριαρχικῶν καὶ Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν τοῦ ὑπὸ τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἁγίου Ὅρους καταρτισθέντος σχεδίου καταλόγου τῶν θεμάτων τῆς Πανορθοδόξου Προσυνόδου· δεύτερον εἰς τὴν σύγκλησιν ἐν Ῥόδῳ Πανορθοδόξου Διασκεψέως πρὸς ὀριστικοποίησιν καὶ ἐπισημοποίησιν τοῦ καταλόγου τούτου· τρίτον εἰς τὴν σύγκλησιν ἐν προσεχεῖ μέλλοντι τῆς Πανορθοδόξου Προσυνόδου, ἡ ὁποία ἐν τέλει θὰ προπαρασκευάσῃ τὸ ἔργον τῆς μελούσης Πανορθοδόξου ἢ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἥτις θὰ ἀποτελέσῃ τὸ τέρμα καὶ τὸν σκοπὸν τῆς μακρᾶς ταύτης συνοδικῆς προπαρασκευῆς.

Καὶ πρῶτον, ἐξετάσαν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τὸ ὄλον ζήτημα περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἐπικαιροῦ τῆς συγκλήσεως τῆς Προσυνόδου καὶ τῆς δεύσεως προπαρασκευῆς αὐτῆς, ἀπεφάσισεν ὅπως θέσῃ τοῦτο ὑπὸ τὴν κρίσιν καὶ μελέτην τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Πρὸς τοῦτο ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηνᾶς Ἀ' ἐξάπελυσεν τὸ ὑπ' ἀριθ. 108 ἀπὸ 12.2.1951 ἐγκύκλιον πατριαρχικὸν γράμμα πρὸς τοὺς Μακαριωτάτους Πατριάρχας καὶ τοὺς λοιποὺς Προέδρους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐν ᾧ ἔγραφε, σὺν ἄλλοις: «Τὰ ἐν τῇ διαρροῇ τῶν αἰῶνων καὶ τῇ ἀκατασχέτῳ ἐξελίξει τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἀνακύψαντα καὶ ὄλον ἐπαυξανόμενα γενικῆς ἐκκλησιαστικῆς φύσεως καὶ κοινοῦ ἐνδιαφέροντος ζητήματα δεόντως ἐκτιμῶν ὁ καθ' ἡμᾶς ἁγιώτατος ἀποστολικὸς καὶ πατριαρχικὸς Οἰκουμενικὸς Θρόνος, ἔγνω, τῇ μακραιωνι παραδόσει στοιχῶν καὶ τῷ κανονικῷ αὐτοῦ δικαιοματι χρώμενος, ἐν καιρῷ προτείνει ταῖς ἀδελφαῖς ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις, πρὸς

1. Βλέπ. Πρακτικὰ τῆς προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ἁγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τῆς συνελθούσης ἐν Ἀγίῳ Ὄρει (8-23 Ἰουνίου 1930), Κωνσταντινούπολις 1930.

τὴν προσήκουσαν τούτων μελέτην καὶ ἐπίλυσιν, τὴν σύγκλησιν μεγάλης Οἰκουμενικῆς Συνόδου». Μὴ πραγματοποιηθείσης ὁμοῦ ταύτης, συνεχίζει ὁ Παν. Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, καὶ ἀπ' ὅψι ἔχοντες τὰ τε ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς Διορθόδοξου Ἐπιτροπῆς περιειλημμένα καὶ τὰ ἐν τῷ μεταξὺ ὑπὸ τὴν ῥοπὴν τῶν νέων περιστάσεων προκύψαντα ζητήματα, προαγόμεθα, ἐξ ἀποφάσεως τῆς περὶ ἡμᾶς ἀγίας καὶ ἱεῶς Συνόδου, διὰ τοῦδε τοῦ πατριαρχικοῦ ἡμῶν ἐγκυκλίου γράμματος, θέσθαι καὶ αὖθις τὸ ζήτημα τῆς συγκλήσεως τῆς Προσυνόδου ὑπὸ τὴν κρίσιν τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, παρακαλέσαι τε τὴν ὑμετέραν γερασίαν καὶ περισπούδαστον ἡμῖν Μακαριότητα, ὅπως προφρόνως ἀνακοινώσῃται ἡμῖν τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος γνώμην αὐτῆς καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, διὰ τὰ περαιτέρω»¹.

Τὸ ἐπόμενο ἐτος, χωρῶν περαιτέρω ὁ Παν. Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἐξάπελυσεν, ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸ προηγούμενον, νέον ἐγκύκλιον πρὸς τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας πατριαρχικὸν γράμμα ὑπ' ἀριθ. 1342 ἀπὸ 25.9.1952, δι' οὗ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι αἱ Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι ἀπήντησαν κηρυχθεῖσαι κατ' ἀρχὴν ὑπὲρ τῆς συγκλήσεως τῆς Πανορθόδοξου Προσυνόδου, ἀλλ' ἅμα ἐπρότειναν ἀναβολὴν ταύτης εἰς εὐθετώτερον χρόνον. «Ὅθεν τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν οὕτως ἀποφνημαμένων, ἀναβάλλεται κατ' ἀνάγκην ἢ τῆς Προσυνόδου σύγκλησις. Ἐπειδὴ δ' ὁμοῦ ὁ ἐν τῷ μεταξὺ χρόνος δέον ἵνα καταλλήλως χρησιμοποιοηθῇ πρὸς προπαρασκευὴν, παρακαλοῦμεν τὴν ὑμετέραν σεβασμίαν Μακαριότητα, ὅπως γνωρίσῃ ἡμῖν τίνες, κατὰ τὴν γνώμην αὐτῆς, διαγραφαί, τροποποιήσεις καὶ προσθήκαι δέον ἵνα γένωνται ἐν τῷ ὑπὸ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἐν ἔτει 1930 συνελθούσης Διορθόδοξου Ἐπιτροπῆς καταρτισθέντι καταλόγῳ θεμάτων, οὗ ἀντίγραφον εὐρήσει αὕτη συνημμένον ὧδε, ἵνα, καθοριζομένων ἐγκαίρως καὶ ἐπακριβῶς τῶν ζητημάτων τῆς Προσυνόδου, ἐρευνηθῶσι ταῦτα καὶ μελετηθῶσιν ὑπὸ εἰδικῆς ἐκ κληρικῶν καὶ θεολόγων καθηγητῶν παρὰ ταῖς ἀδελφαῖς Ἐκκλησίαις Ἐπιτροπῆς, ἣν ἡμεῖς κατηρτίσαμεν ἤδη ἐξ ἀγίων ἀρχιερέων καὶ τῶν ἐλλογίμων καθηγητῶν τῆς κατὰ Χάλκην ἱεῶς Θεολογικῆς Σχολῆς».

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ καὶ ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἀποφασίσῃ τὸν καταρτισμὸν παρομοίας ἐπιτροπῆς μελέτης, τοῦθ' ὅπερ ὁ Πρόεδρος αὐτῆς Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Σπυρίδων ἀνεκοίνωσε πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 739 ἀπὸ 18.3.1952 ἐγγράφου, ἐν ᾧ ἔγραφεν, ὅτι «ἡ ὑμετέρα Ἐκκλησία ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως προσεχῶς ἀναθέσῃ ἐπιτροπῇ, ἐκ κληρικῶν καὶ εὐσεβῶν θεολόγων καθηγητῶν τῶν παρ' ἡμῖν Θεολογικῶν Σχολῶν, τὴν ἐρευναν καὶ διονύχισιν

1. Ὁλόκληρον τὸ κείμενον τοῦ πατριαρχικοῦ τούτου γράμματος βλέπ. παρὰ Ἰω. Κ α ρ μ ῖ ρ η, Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἡ μέλλουσα Πανορθόδοξος Προσύνοδος, Ἀθήναι 1961, σ. 46/8.

τῶν ἀπασχολούντων ταύτην προβλημάτων», ἐννοεῖται ἐν τῷ εἰδικῷ θέματι τῆς προπαρασκευῆς τῆς Πανορθοδόξου Προσυνόδου. Πράγματι δὲ ἡ συσταθεῖσα μικτὴ Συνοδικὴ ἐπιτροπὴ ἐξ ἱεραρχῶν καὶ καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (ἐν οἷς καὶ ὁ γράφων) ἀνασυνέταξε καὶ συνεπλήρωσε τὸν διαληφθέντα κατάλογον τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Τοῦτον ἀκολούθως ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐκοινοποίησε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 889 ἀπὸ 10.12.1956 ἐγκυκλίου τῆς πρὸς τοὺς ἱεράρχας καὶ τοὺς καθηγητὰς τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως ἐπιφέρωσιν ἐπ' αὐτοῦ τὰς ἑαυτῶν παρατηρήσεις περὶ τῶν ἐνδεδειγμένων προσθαφαιρέσεων θεμάτων τινῶν¹. Μετὰ δὲ τὴν λήψιν ἱκανῶν ἀπαντήσεων, ἡ Ἱερά Σύνοδος, ἐπενεγκοῦσα τροποποιήσεις τινὰς εἰς τὸν κατάλογον, ὑπέβαλεν αὐτὸν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς σχέδιον καὶ βάσις πρὸς περαιτέρω ἐπεξεργασίαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προτάσεων καὶ τῶν ἄλλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Πράγματι δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀφοῦ συνεκέντρωσε τὰς ἀπαντήσεις καὶ συμφώνους γνώμας τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ συνεπλήρωσε πᾶσαν τὴν ἀπαιτουμένην προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν, ἐξαπέλυσε τὸ ὑπ' ἀριθ. 632 ἀπὸ 19.10.1959 ἐγκύκλιον πρὸς τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας γράμμα, ἐν ᾧ μεταξὺ ἄλλων ἔγραφε: «Προκειμένου περὶ τῆς εὐκαταίας συναντήσεως ἀντιπροσώπων τῶν κατὰ τόπους ἀγιωτάτων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀπὸ κοινοῦ ἐξέτασιν καὶ μελέτην τῶν περὶ ὧν ἐφθήμεν εἰπόντες ζητημάτων, ἔγνωμεν συνοδικῶς συγκαλέσαι κοινὴν Διάσκεψιν ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν ἀγιωτάτων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὀρίσαντες τόπον μὲν αὐτῆς τὴν πόλιν τῆς Ῥόδου..., χρόνον δὲ τὸν τῶν διακοπῶν τῶν καθ' ἡμᾶς Θεολογικῶν Σχολῶν, ἵνα οὕτως ἀποβῇ δυνατὴ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν Διάσκεψιν καὶ τῶν θεολόγων καθηγητῶν, ἀποτελούντων δύναμιν ἰσχυράν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς διοικήσεως Ἱεραρχίας». Διὰ δὲ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 342 ἀπὸ 8.6.1960 ἐγκυκλίου γράμματός του ὥρισεν ὡς χρόνον μὲν τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως τὴν 25 Σεπτεμβρίου μέχρι 2 Ὀκτωβρίου 1960, ὡς τόπον δὲ τὴν Ῥόδον, καὶ προσεκάλεσεν ὅπως μετέλωσιν αὐτῆς πᾶσαι αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι. Ἐνεκα βεβαίως ἀναφεισῶν διαφορῶν τεχνικῶν δυσχερειῶν ἠναγκάσθη νὰ εἰδοποιήσῃ τηλεγραφικῶς τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας τῇ 18.8.1960, ὅτι «ἀνεβλήθη ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ Πανορθόδοξος Διάσκεψις Ῥόδου», εἶτα δὲ καὶ ἐπεξηγηματικῶς διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 560 ἀπὸ 1.9.1960 ἐγκυκλίου γράμματός. Τέλος κατὰ τὸ τρέχον ἔτος διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 310 ἀπὸ 4.5.1961 ἐγκυκλίου πατριαρχικοῦ γράμματός προσεκάλεσε τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας εἰς τὴν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν Ῥόδου, ἥτις ὀριστικῶς πλέον ὠρίσθη ὅπως συνέλθῃ τῇ 24 Σεπτεμ-

1. Ἀμφότερα, ἡ τε Συνοδικὴ ἐγκύκλιος καὶ ὁ κατάλογος, ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ» 34 (1957) σ. 8-10.

βρίου μέχρι 1 Ὀκτωβρίου 1961, διὰ δὲ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 422 ἀπὸ 13.6.1961 ἐγκυκλίου γράμματος ἐκοινοποίησε καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν τῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως Ῥόδου, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχεν ὀρίσει καὶ τὰ μέλη τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς δι' ἐγγράφου ἀπὸ 18.5.1961. Ὁμοίως σὺν τῇ προσκλήσει πρὸς τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας ἐκοινοποίησεν αὐταῖς τῇ 4.5.1961 καὶ σχέδιον καταλόγου τῶν θεμάτων τῆς Προσυνόδου, ὅπερ ἐν τῷ μεταξὺ κατήρτισε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προτάσεων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἵνα ἀποτελέσῃ τοῦτο τὴν βᾶσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως Ῥόδου.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐνήργησε τὸ σεπτὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Αἱ δὲ Ὀρθόδοξοι Πατριαρχικαὶ καὶ λοιπαὶ Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι, λαβοῦσαι τὴν ὀριστικὴν πλέον πατριαρχικὴν πρόσκλησιν, προθύμως ἀνταπεκρίθησαν, ὀρίσασαι καὶ ἀποστείλασαι εἰς τὴν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν τῆς Ῥόδου τοὺς ἐπισήμους ἀντιπροσώπους των, ἐν ὧν 63. Ὁμοίως κατόπιν πατριαρχικῆς προσκλήσεως ἀπέστειλαν ἐπισήμους ἐπισκέπτας καὶ παρατηρητὰς καὶ ἑτεροδόξοι Ἐκκλησίαι, μετ' αὐτῶν δὲ προσκληθέντες παρηκολούθησαν τὰς ἐργασίας τῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως καὶ ἱκανοὶ ὀρθόδοξοι ἀρχιερεῖς καὶ πανεπιστημιακοὶ καθηγηταὶ τῆς Θεολογίας καὶ ἄλλοι τινές, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, ὡς καὶ ἀνταποκριταὶ μεγάλων ἐφημερίδων καὶ πρακτορείων. Οὕτω λοιπόν, ὡς τακτικὰ μέλη τῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως Ῥόδου, ἔλαβον μέρος οἱ ἑξῆς:

1. Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως: οἱ ἐπίσκοποι Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Χρυσόστομος, ὁ καὶ πρόεδρος τῆς Διασκέψεως, Σάρδεων Μάξιμος, Ἰμβρου καὶ Τενέδου Μελίτων, Μύρων Χρυσόστομος, ὁ πρεσβύτερος καὶ καθηγητῆς Γεώργιος Ἀναστασιάδης καὶ οἱ καθηγηταὶ Ἐμμανουὴλ Φωτιάδης καὶ Βασίλειος Ἀναγνωστόπουλος.

2. Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας: Οἱ ἐπίσκοποι Πηλουσίου Παρθένιος, Λεοντοπόλεως Κωνσταντῖνος, Νουβίας Συνέσιος, Καρθαγένης Παρθένιος, Ἄκρας Εὐστάθιος καὶ ὁ πρεσβύτερος Νικόδημος Γαλιατσᾶτος.

3. Πατριαρχείου Ἀντιοχείας: οἱ ἐπίσκοποι Ἐπιφανείας Ἰγνάτιος, Χαλεπίου Ἡλίας, Ἐμέσσης Ἀλέξανδρος, ὁ πρεσβύτερος Ἀθανάσιος Σκάφ καὶ ὁ καθηγητῆς Εὐγένιος Μιχαηλίδης.

4. Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων: οἱ ἐπίσκοποι Φιλαδελφείας Ἐπιφάνιος, Κυριακουπόλεως Ἀριστόβουλος, ὁ πρεσβύτερος Γερμανὸς Μαμαλάδης καὶ οἱ καθηγηταὶ Βασίλειος Βέλλας καὶ Παναγιώτης Τρεμπέλας.

5. Πατριαρχείου Ῥωσίας: οἱ ἐπίσκοποι Γιαροσλαύου καὶ Ῥοστόβου Νικόδημος, Βρυξελλῶν Βασίλειος, Ταλλίνης Ἀλέξιος, ὁ πρεσβύτερος Βιτάλιος Βορονοὶ καὶ οἱ λαϊκοὶ Ἀλέξιος Botefsky, Ἰβάν Barlamoff καὶ Βίκτωρ Alexieff.

6. Πατριαρχείου Σερβίας: οἱ ἐπίσκοποι Ζάγκρεμπ Δαμασκηνός, Τιμοκίου Αἰμιλιανός καὶ Ζίτσης Βασίλειος, ὁ πρεσβύτερος Miloutin Petrovitch καὶ ὁ καθηγητὴς Traian Kostitch.

7. Πατριαρχείου Ῥουμανίας: Οἱ ἐπίσκοποι Ἰασίου Ἰουστίνος, Ἀράδ Νικόλαος καὶ ὁ ἐξ Ἀμερικῆς ἐπίσκοπος Ἀνδρέας, οἱ πρεσβύτεροι Stan Liviu (καθηγητὴς) καὶ Γρηγόριος Gernayianu καὶ ὁ καθηγητὴς Νικόλαος Chitescu μετὰ τοῦ Λουκιανοῦ Florea.

8. Πατριαρχείου Βουλγαρίας: οἱ ἐπίσκοποι Στάρας Ζαγοράς Κλήμης, Λόβετς Μάξιμος, Λευκίας Παρθένιος καὶ οἱ καθηγηταὶ Στέφανος Zankow (πρωτοπρεσβύτερος καὶ ἀκαδημαϊκός), Δημήτριος Doulegoroff καὶ Ἀπόστολος Michailoff.

9. Ἐκκλησίας Κύπρου: ὁ ἐπίσκοπος Πάφου Γεννάδιος, ὁ πρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Λευκωσιάτης καὶ ὁ καθηγητὴς Ἀνδρέας Μιτσιδής.

10. Ἐκκλησίας Ἑλλάδος: οἱ ἐπίσκοποι Μυτιλήνης Ἰάκωβος, Μαρωνείας Τιμόθεος καὶ Ἰωαννίνων Σεραφεῖμ καὶ οἱ καθηγηταὶ Βασίλειος Ἰωαννίδης, Ἀμίλιας Ἀλιβιζᾶτος καὶ Παναγιώτης Μπρατσιώτης.

11. Ἐκκλησίας Πολωνίας: ὁ μητροπολίτης Βαρσοβίας Τιμόθεος, ὁ ἐπίσκοπος Στέφανος καὶ οἱ πρεσβύτεροι Gomasky καὶ Gosko.

12. Ἐκκλησίας Τσεχοσλοβακίας: ὁ ἐπίσκοπος Πριασεβίου Δωρόθεος καὶ ὁ πρεσβύτερος Novac George. Δυστυχῶς δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἀντιπροσωπευθῶσιν αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι Γεωργίας, Ἀλβανίας, Φιλλανδίας κ.λ.π.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω τακτικῶν Ὁρθοδόξων μελῶν τῆς Διασκέψεως παρέστησαν προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ οἱ ἐπόμενοι ἐπισκέπται ὡς ἐπίσημοι ἀπεσταλμένοι παρατηρηταὶ τῶν ἐλασσόνων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν: 1. Κοπτικῆς ὁ ἐπίσκοπος Clement Kinor Rader, οἱ πρεσβύτεροι Ἰωάννης Grigis Markos καὶ Μακάριος El Suryani καὶ ὁ λαϊκός Tadros Michel Tadros. 2. Αἰθιοπικῆς ὁ ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων Φίλιππος καὶ ὁ Abuna Abba Hampte Mariam. 3. Ἀρμενικῆς ὁ ἐν Παρισίοις ἐπίσκοπος Jerohé Manukian. 4. Ἰακωβιτικῆς Συριανῆς οἱ ἐπίσκοποι Γρηγόριος Μποῦλος καὶ Μελέτιος Βαρνάβας, ὁ πρεσβύτερος Salibre Shamdon Isaac καὶ ὁ λαϊκός Tama Khoury. 5. Μαλαμπάρτων νοτίων Ἰνδιῶν ὁ ἐπίσκοπος Φιλόξενος Δαβινὴλ καὶ ὁ πρεσβύτερος K. Philippo. Μεταξὺ τούτων καὶ ὀρθοδόξων ἀντιπροσώπων διεξήχθησαν ἀνεπίσημοι φιλενωτικαὶ συζητήσεις, συντελεστικαὶ εἰς τὰς ἐπ' ἐσχάτων καταβαλλομένας προσπάθειάς πρὸς ἐπανένωσιν αὐτῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας¹.

1. Κατὰ κοινὴν ἐκτίμησιν, «la présence des Églises orientales à Rhodes fut l'un des faits marquants de la Conférence. Je crois qu'effectivement une des conséquences les plus heureuses de la réunion aura été de tirer ces Églises, appelées

Περαιτέρω παρηκολούθησαν τὰς ἐργασίας τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως ὡς ἐπίσημοι φιλοξενούμενοι παρατηρηταί, προσκεκλημένοι τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Πατριαρχείου, ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων Mc Innes καὶ ὁ πρεσβύτερος John Findlow, ἐκ μέρους τῆς Ἐπισκοπελιανῆς Ἐκκλησίας Ἀμερικῆς ὁ ἐπίσκοπος Mc Donald, ἐκ μέρους τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ὁ πρεσβύτερος καὶ καθηγητῆς Küppers, ἐκ μέρους τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν οἱ πρεσβύτεροι Francis House καὶ Raymand Maxwell καὶ ὁ Ἑλληγ θεολόγος Νικόλαος Νησιώτης, προσέτι δὲ πέντε πρεσβύτεροι Ῥωμαιοκαθολικοί, ἦτοι οἱ C.—J. Dumont, P. Emmanuel, P. Duprés, Ant. Wenger καὶ Ath. Van Druyven¹ ὡς καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι Fr. Heiler, Christopher King καὶ ἄλλοι. Τέλος ὡς ὀρθόδοξοι παρατηρηταί προσκληθέντες παρέστησαν οἱ ἐπίσκοποι Ῥόδου Σπυρίδων, ὁ καὶ πρόεδρος τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς, Καρπάθου Ἀπόστολος, Λέρου καὶ Καλύμνου Ἰσίδωρος, Κώου Ἐμμανουήλ, Δημητριάδος Δαμασκηνός, Νύσσης Γερμανός, Μελόης Αἰμιλιανός καὶ Ἀχαΐας Παντελεήμων, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Θεοκλήτου, ὡς καὶ οἱ καθηγηταί τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν: Ἰωάννης Καρμίρης, Κωνσταντῖνος Μπόνης, Γεράσιμος Κονιδάρης καὶ Μᾶρκος Σιώτης, Θεσσαλονίκης: Ἰερώνυμος Κοτσώνης, Ἰωάννης Τράκας καὶ Ἰωάννης Καλογήρου, οἱ Ῥουμάνοι Seraphim Surensky καὶ André Skrima, ὁ Γάλλος Pierre l'Huillier καὶ ἄλλοι.

mineures, de leur isolement et de les associer au grand mouvement de l'unité. Les observateurs furent l'objet d'une fraternelle sollicitude. Il y eut des réunions communes. Sans aller jusqu'à prendre de décisions communes—les observateurs n'avaient pas mandat pour cela,—tous, orthodoxes et chrétiens orientaux, se sont réjouis de l'atmosphère de charité et d'affection mutuelle de ces réunions». (A. Wenger, Sur les chemins de l'unité. Rhodes. Ἐν «La Croix» 24 Octobre 1961). Καὶ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Fr. House, αἱ ἐν Ῥόδῳ μεταξύ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Μονοφυσιτῶν συνομιλίας ὑπῆρξαν ἐκτάκτου οἰκουμενικῆς σπουδαιότητος... Ἐὰν τὰ καθορισθέντα σχέδια εἶναι ὅλως ἀνεπίσημα περὶ συνεχίσεως προκαταρκτικῶν συνομιλιῶν, ἐν τούτοις ἡ ἀπαρχὴ μιᾶς κινήσεως πρὸς ἐπανένωσιν τῆς Ὀρθοδοξίας μετὰ τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἴσως ἀποδείξη, ὅτι ἀπέτελεσε μίαν ἐκ τῶν πλέον ἀξιοπροσέκτων ἐπιτυχῶν τῆς ἐν Ῥόδῳ Συνδιασκέψεως». (Ἄρθρον εἰς τὸ «Μηνιαῖον Δελτίον» τῆς Ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου παρὰ τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ Ἐκκλησιῶν, ἀριθ. 46, Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος 1961, σ. 3-4).

1. Κατὰ Ῥωμαιοκαθολικὴν κρίσιν, «Rome n'ayant pas encore arrêté sa position au sujet des observateurs orthodoxes au Concile (τοῦ Βατικανοῦ), on réserva, pour cette fois, la question des observateurs catholiques... Les catholiques présents à la cérémonie ressentirent vivement l'absence d'observateurs officiels de leur Église. L'Église catholique était ce soir la grande absente...» (A. Wenger, ἐνθ' ἄν. «La Croix» 19 et 20 Octobre 1961).

Οἱ ἀνωτέρω ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ οἱ ἐπισκέπται τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ παρατηρηταί, συγκεντρωθέντες ἐν Ἀθήναις, ἀνεχώρησαν διὰ τὴν νῆσον Ῥόδον τινὲς μὲν ἀεροπορικῶς, οἱ πλεῖστοι δὲ ἀτμοπλοικῶς, τῇ 21ῃ Σεπτεμβρίου, μὲ πρῶτον σταθμὸν τὴν νῆσον Τήνον, ἐνθα ἀνέπεμψαν κατασκευαστὴν δέξιν ἐν τῷ πανελληνίῳ ἱερῷ προσκυνηματι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου. Τὴν ἐπομένην δὲ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν νῆσον Πάτμον, ἐνθα ἐτέλεσαν τὴν θείαν Λειτουργίαν ἐν τῇ Βυζαντινῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ προσεκύνησαν ἐν τῷ ἱερῷ Σπηλαίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως αὐτοῦ. Τὴν πρῶταν τῆς 23ης Σεπτεμβρίου ἔφθασαν εἰς Ῥόδον, γενόμενοι ἐγκαρδίως δεκτοὶ ἐν τῇ ἱερᾷ Μητροπόλει καὶ τῷ Δημαρχείῳ Ῥόδου. Ἐπηκολούθησε πανηγυρικὴ Δοξολογία ἐν τῷ καθεδρικῷ Ναῷ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, καθ' ἣν προσεφώνησε τὰ μέλη τῆς Διασκέψεως καὶ τοὺς ἐπισκέπτας καὶ τοὺς παρατηρητὰς αὐτῆς ὁ μητροπολίτης Ῥόδου Σπυρίδων, καταλήξας διὰ τοῦ πασχαλίου στίχου τοῦ κανόνος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ: «Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου Σιών καὶ ἴδε, ἴδου γὰρ ἤκασί σοι θεοφεγγεῖς ὡς φωστῆρες ἐκ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ θαλάσσης καὶ ἑώας τὰ τέκνα σου, ἐν σοὶ εὐλογοῦντα Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας». Ὁμοίως ἐν τῷ αὐτῷ ἱερῷ ναῷ ἐτελέσθη τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας καὶ μέγας ἑσπερινός.

Τῇ Κυριακῇ 24ῃ Σεπτεμβρίου, ἡμέρᾳ τῆς ἐπισήμου ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκέψεως, ἐτελέσθη τὴν πρῶταν ἐν τῷ αὐτῷ ἱερῷ ναῷ μεγαλοπρεπῆς θεία Λειτουργία ὑπὸ πάντων τῶν προέδρων τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν συμμετεχουσῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καθ' ἣν ἐχρησιμοποιήθησαν ἀναγνώσματα καὶ ὕμνοι τῆς Πεντηκοστῆς ἐναλλάξ εἰς τέσσαρας γλώσσας, ἥτοι ἑλληνικὴν, ἀραβικὴν, ῥωσικὴν καὶ ῥουμανικὴν, ὡς ἐγένετο καὶ τῇ προτεραίᾳ. Ἦτο ἀληθῶς μία συγκινητικὴ πεντηκοστιανὴ προσευχὴ καὶ ἐκδήλωσις τῆς συνδεούσης τοὺς ἀπανταχοῦ Ὁρθοδόξους ἀγάπης καὶ ἀδελφωσύνης καὶ ἐνότητος, πάντων οὐσιωδῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Κατὰ τὴν ἐναρκτήριον πανηγυρικὴν Λειτουργίαν ταύτην ὁ μητροπολίτης Μύρων Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης, εἰπὼν μετὰ τῶν ἄλλων, ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ὁ κόσμος ἐκεῖνος, ἰδιαιτέρου πνευματικοῦ βάθους καὶ ἀπαραμίλλου πνευματικοῦ πλοῦτου, ἐντὸς τοῦ ὁποῦο συνυφαίνονται αἱ μεγαλύτεραι ἀληθελαι καὶ ἀξίαι τῆς ζωῆς, τὰ θετικώτερα δεδομένα τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τῆς Ἱστορίας, τὸ Ὁρθόδοξον Δόγμα καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Λατρεία, ἡ Ὁρθόδοξος Παράδοσις καὶ ὁ Ὁρθόδοξος Μυστικισμὸς, ἡ πνευματικότης καὶ ἡ ἄσκησις, ἡ κοινὴ συνείδησις καὶ ὁ Πατερισμὸς, τὸ πνεῦμα τῆς προσαρμογῆς καὶ ἡ καρτερία, ὁ ἀγὼν καὶ αἱ ἀγωνίαι, ἡ διαρκὴς ἀναγέννησις καὶ ἡ μεταφυσικὴ τῆς αἰωνιότητος, αἱ ὀρθόδοξοι προσδοκίαι καὶ τὰ ὀρθόδοξα βιώματα, τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν Κανόνων, ἡ πολυμέρεια καὶ ἡ ἐνότης, καὶ τέλος αἱ ἐπὶ μέρους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι καὶ ἡ μία καὶ ἀδιάαιρετος Ὁρθο-

δοξία». Ἐν συνεχείᾳ δὲ καθώρισε τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνότητος καὶ ἐνοποιήσεως τῆς Ὁρθοδοξίας, τὰ ὁποῖα εἶναι: «ἡ ἐνότης τῆς Πίστεως, ἡ ἐνότης τῆς Παραδόσεως, ἡ ἐνότης τῆς Λατρείας, ἡ ἐνότης τῆς Ὁρθοδόξου Συνειδήσεως, ἡ ἐνότης τοῦ Ὁρθοδόξου Αὐτοκεφαλισμοῦ, ὡς συστήματος διήκοντος διὰ μέσου τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου Ὁρθοδοξίας ἡμῶν, ἐν τέλει δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ὡς ἀντινομία παρυσιαζομένη ἐνότης τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν ταῖς ποικιλίαις αὐτῆς». Κατέληξε δὲ μὲ τὴν διαπίστωσιν, ὅτι «καὶ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, συνερχόμενοι σήμερον, πρωτοβούλῳ ἐνεργείᾳ καὶ προσκλήσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ σεπτοῦ Προκαθημένου αὐτοῦ, εἰς τὴν παροῦσαν Διάσκεψιν, τὴν τόσον ἀντιπροσωπευτικὴν τοῦ χαρακτῆρος τῆς συγχρόνου Ὁρθοδοξίας, ἥτις ἐν τῇ πολυμερείᾳ αὐτῆς διασφῆζει τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐνότητα αὐτῆς, παρέχουσιν ἔξοδον εἰς τὰς ἀπὸ μακρῶν αἰώνων προσδοκίας καὶ εἰς τὰς ἀπὸ δεκαετηρίδων ὅλων εὐγενεῖς προσπάθειας πρὸς συγκρότησιν ἀναλόγου Πανορθοδόξου Διασκέψεως». Ἡ Πανορθόδοξος Διάσκεψις τῆς Ῥόδου εἶναι «Διάσκεψις προβολῆς τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς κλίμακα πανορθόδοξον, παγχριστιανικὴν καὶ παγκόσμιον».

Τὸ δὲ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς καὶ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐτελέσθη ἐν ἀρχῇ ἱερὰ τελετὴ, καθ' ἣν ἀνεπέμφθη δέησις «ὑπὲρ εὐοδώσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς ἱερᾶς συνελεύσεως ταύτης καὶ ὑπὲρ τοῦ καταπεμφθῆναι ἐπὶ τοὺς συγκροτοῦντας αὐτὴν τὴν χάριν τοῦ Παναγίου Πνεύματος». Εἶτα δὲ ὁ πρόεδρος τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως μητροπολίτης Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Χρυσόστομος ἐξεφώνησε μακρὸν ἐναρκτήριον λόγον, εἰπὼν ὅτι εἶναι «θείας ἐμπνεύσεως καὶ ἰδιαζούσης θρησκευτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς σημασίας ἡ σύγκλησις τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως, ἥς σκοπὸς στενὸς ἐτάχθη, ὁ τοῦ καθορισμοῦ ἀπλῶς καὶ μόνον τῶν θεμάτων, περὶ ἃ θέλει, σὺν Θεῷ, ἀσχοληθῆ ἡ μέλλουσα Προσυνόδος καὶ ἡ ἐκ ταύτης, ἐν εὐλογίαις Θεοῦ, ἀναμενομένη Οἰκουμενικὴ τῶν Ὁρθοδόξων Σύνοδος». Ἐπομένως ἡ παρούσα Πανορθόδοξος Διάσκεψις «εἶναι προπαρασκευαστικὴ τῆς μελλούσης Προσυνόδου. Εἰς ἐπιστέγασιν καὶ ὀλοκλήρωσιν τοῦ προγενεστέρου ἔργου ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1923 καὶ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τῷ 1930, εἰς συμπλήρωσιν τῶν ἀπὸ τότε καταβληθεισῶν ἀποπειρῶν, πρὸς ἀποσαφήνισιν τῶν ἀπὸ τότε γενομένων προσπαθειῶν καὶ τῶν ἀπὸ τότε διεξαχθεισῶν μακρῶν ἀλληλογραφιῶν ἐν τοῖς θέμασι τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ ὀριστικοῦ καταλόγου τῶν θεμάτων τῆς μελλούσης Προσυνόδου, εἰς συγκεφαλαίωσιν καὶ ἐπισημοτέραν διατύπωσιν τῶν κατὰ καιροὺς ἀπὸ μέρους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διατυπωθεισῶν ἀπόψεων, προτάσεων, σκέψεων καὶ εἰσηγήσεων ἐν τῷ θέματι τῆς Προσυνόδου, εἰς ἀπαρτισμὸν ὀριστικοῦ πλέον καταλόγου τῶν θεμάτων, ὅστις νὰ ἀποτελέσῃ τοῦτο μὲν τὴν βᾶσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς μακροῦς πνοῆς Προσυνόδου, τοῦτο δὲ τὸ κατὰ θέματα καὶ ζητήματα ὑπόβαθρον τῆς μελλοντικῆς Πανορθοδόξου Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἥτις θὰ ἀποφανθῆ ἐπ' αὐτῶν, συγκαλεῖται ἡ παρούσα Διάσκεψις, ἥτις

καὶ θὰ προοδοποιήσῃ τὸ ἔργον τῆς μελλούσης Προσυνόδου, τῆς ἀποτελούσης τὸ ἀμέσως προσεχὲς στάδιον τῆς πανορθόδοξου ἡμῶν ἐργασίας, καὶ ἦτις θὰ καλλιεργήσῃ, θὰ μελετήσῃ καὶ θὰ προπαρασκευάσῃ τὰ θέματα, εἰσερχομένη αὐτῇ καὶ μόνῃ τότε, ἐν καιρῷ, εἰς ἐξονύχισιν καὶ συζήτησιν τῆς οὐσίας τῶν θεμάτων». Ἀφοῦ δὲ ἐν συνεχείᾳ ἐξῆρε τὴν «θεοφιλῆ ἐνότητα μεταξὺ τῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν», ἔστρεψε τὸν λόγον πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς παρισταμένους ἀγγήτορας τῶν συγγενῶν σεβασμίων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἢ μετὰ τῶν ὁποίων ἐπικοινωνία δὲν ἔπαυσε ποτὲ ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν», εἰπὼν: «χαιρετίζομεν αὐτοὺς ἐν Χριστῷ, ἀποδίδομεν τὴν ἀγάπην αὐτῶν καὶ εὐχόμεθα ὀλοφύχως περαιτέρω μετ' αὐτῶν εὐλικρινῆ τὸν ἀδελφικὸν σύνδεσμον». Ἐπειτα δὲ ἐχαιρέτησε καὶ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν δυτικῶν Ἐκκλησιῶν εἰπὼν: «ἀλλὰ καὶ ἡ παρουσία τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως, ἰδιαίτερός δὲ τῶν Παλαιοκαθολικῶν, τῶν Ἀγγλικανῶν, τῶν Ἐπισκοπελιανῶν, τοῦ νέου ἰδίᾳ Κόσμου, ὡς καὶ ἐκπροσώπων τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, βαθέως συγκινεῖ ἡμᾶς, ἀναλογιζομένους καὶ ἐκτιμῶντας τὰς θεοφιλεῖς προσπάθειας αὐτῶν ἐν τῇ ἀμερολήπτῳ καὶ καθαρῶς ἐπιστημονικῇ ἐξερευνήσει τῶν δογμάτων, τοῦ βίου καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἁγίας ἡμῶν Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ποιμνίου, ἐπιδράσεως συντελούσης καὶ ἔτι πλεῖον μελλούσης νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῶν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν συνεχῶν ἐπιτηδείων συκοφαντιῶν περὶ δῆθεν στασιμότητος καὶ ἀδρανείας τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν». Καὶ κατέληξεν: «Οὕτω δὴ πιστεύομεν, ὅτι τὸ πανορθόδοξον μήνυμα, ὡς φωνὴ τῶν ὀρθόδοξων αἰώνων, ὡς ἔκφρασις τῆς χθὲς καὶ τῆς σφριγώσης σήμερον ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ, καὶ ὡς αἰσιόδοξος προοπτικὴ τῆς αὔριου, ἣν κέκτηται ἡ Ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία, βαθυτάτην θὰ εὕρῃ καὶ ἐντονωτάτην ἀπήχησιν παρ' ὅλων τῶν χριστεπώνυμων πληρώματι, ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἐπιζητοῦσι τὴν ἀληθεῖαν καλῆς πίστεως ἀνθρώποις».

Ἐν συνεχείᾳ, λαβόντες τὸν λόγον, προσεφώνησαν τὴν Διάσκεψιν οἱ πρόεδροι τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, Ρωσίας, Σερβίας, Ῥουμανίας, Βουλγαρίας, Κύπρου, Ἑλλάδος, Πολωνίας καὶ Τσεχοσλοβακίας, ὡς καὶ τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν Ἀρμενικῆς, Κοπτικῆς, Αἰθιοπικῆς, Ἰακωβιτικῆς, Μαλαμπάρ, Ἀγγλικανικῆς καὶ Ἐπισκοπελιανῆς, καὶ τέλος ἀντιπρόσωπος τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκ μέρους αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ Ὑπουργὸς Ὁρησκευμάτων καὶ Παιδείας ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἀπὸ τῆς ἐπομένης, Δευτέρας, 25 Σεπτεμβρίου, μέχρι τοῦ Σαββάτου 30 Σεπτεμβρίου, ἡ Διάσκεψις, ἀρχομένη καθ' ἑκάστην διὰ τελέσεως τῆς θείας Λειτουργίας καὶ συνεδριάζουσα πρὸ καὶ μετὰ μεσημβρίας, ἐπελήφθη τοῦ κυρίου ἔργου τῆς καὶ ἤγαγεν αὐτὸ εἰς αἴσιον πέρας ἐν ἀγαστῇ καὶ ὑποδειγματικῇ συνεργασίᾳ καὶ συμπνοίᾳ καὶ ὁμοφωνίᾳ. Κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Οἴκουμενικοῦ

Πατριαρχείου ἐκπονηθέντα κανονισμόν τῆς λειτουργίας καὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκέψεως, σκοπὸς αὐτῆς ἦτο «ὁ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καθορισθεῖς, ἦτοι «ὁ ὀριστικὸς καθορισμὸς τοῦ εἰς τὴν μέλλουσαν Προσύνουδον ὑποβληθησομένου καταλόγου θεμάτων· αἱ πρὸς τοῦτο ἐργασίαι περιστραφῆσονται περὶ τὴν εἰσῆγησιν, ἐκλογὴν, ἀποδοχὴν ἢ μὴ, καὶ τελικῶς ἀπογραφὴν ἐκάστου θέματος ἐν τῷ ὀριστικῷ καταλόγῳ, οὗτινος σχεδίου ἀποτελεῖ τὸ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν γενομένων σχετικῶν ἐπικοινωνιῶν, δι' ἀλληλογραφίας καὶ ἄλλως, καταρτισθέν, τύποις δ' ἐκδοθὲν καὶ ταῖς Ἐκκλησίαις ἀποσταλὲν τοιοῦτον». Ἡ Διάσκεψις δὲν εἰσέρχεται εἰς συζητήσιν ἐπὶ τῆς οὐσίας τῶν θεμάτων τοῦ καταλόγου».

Τὸ ἔργον τῆς τοῦτο ἐπετέλεσεν ἡ Διάσκεψις διαιρεθεῖσα εἰς τὰς ἐπομένας ἕξ ἐπιτροπάς: 1. Ἐπιτροπὴ με θέμα: «περὶ πίστεως καὶ δόγματος καὶ περὶ θείας λατρείας»· πρόεδρος ὁ Πηλουσίου Παρθένιος, ἀντιπρόεδρος ὁ Στάρας Ζαγορᾶς Κλήμης καὶ μέλη: ὁ Βρυξελλῶν Βασίλειος, ὁ Ζίτσης Βασίλειος, Ε. Φωτιάδης, Β. Βέλλας, Ν. Chitescu, Κ. Λευκωσιάτης, Π. Μπρατσιώτης καὶ Gosko. 2. Ἐπιτροπὴ με θέμα: «περὶ διοικήσεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ περὶ Ὁρθοδοξίας ἐν τῷ κόσμῳ»· πρόεδρος ὁ Ἐπιφανείας Ἰγνάτιος, ἀντιπρόεδρος ὁ Πάφου Γεννάδιος καὶ μέλη: ὁ Νουβίας Συνέσιος, ὁ Κυριακουπόλεως Ἀριστόβουλος, ὁ Τιμοκίου Αἰμιλιανός, ὁ Μαρωνείας Τιμόθεος, ὁ ἐκ Πολωνίας ἐπίσκοπος Στέφανος, Γ. Ἀναστασιάδης, Α. Botefsky καὶ Κ. Gernayianu. 3. Ἐπιτροπὴ με θέμα: «περὶ τῶν σχέσεων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας»· πρόεδρος ὁ Φιλαδελφείας Ἐπιφάνιος, ἀντιπρόεδρος ὁ Μυτιλήνης Ἰάκωβος καὶ μέλη: ὁ Ἴμβρου καὶ Τενέδου Μελίτων, ὁ Λεοντοπόλεως Κωνσταντῖνος, ὁ Ἐμέσσης Ἀλέξανδρος, ὁ Ζίτσης Βασίλειος, ὁ Λόβετς Μάξιμος, I. Varlamoff, Stan Liviou, Α. Μιτσιδης καὶ Gomasky. 4. Ἐπιτροπὴ με θέμα: «περὶ θεολογικῶν θεμάτων καὶ περὶ κοινωνικῶν προβλημάτων»· πρόεδρος ὁ Γιαροσλάβου καὶ Ροστόβου Νικόδημος, ἀντιπρόεδρος ὁ Βαρσοβίας Τιμόθεος καὶ μέλη: ὁ Ἴμβρου καὶ Τενέδου Μελίτων, ὁ Καρθαγένης Παρθένιος, ὁ Χαλεπίου Ἡλίας, ὁ Ἀραδ Νικόλαος, ὁ Λευκίας Παρθένιος, Π. Τρεμπέλας, Μ. Petrovitch, Κ. Λευκωσιάτης, Α. Ἀλιβιζᾶτος καὶ Novae George. 5. Ἐπιτροπὴ με θέμα: «περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας»· πρόεδρος ὁ Ζάγκρεμπ Δαμασκηνός, ἀντιπρόεδρος ὁ Πριασεβίου Δωρόθεος καὶ μέλη: ὁ Σάρδεων Μάξιμος, ὁ Ἄκρας Εὐστάθιος, ὁ Ταλλίνης Ἀλέξιος, ὁ Ρουμᾶνος ἐν Ἀμερικῇ ἐπίσκοπος Ἀνδρέας, ὁ Πάφου Γεννάδιος, Ε. Μιχαηλίδης, Γερμανὸς Μαμαλάδης, Τ. Kostitch, Α. Michailoff, Β. Ἰωαννίδης καὶ Cosko. 6. Ἐπιτροπὴ με θέμα: «περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῶν Δυτικῶν Ἐκκλησιῶν»· πρόεδρος ὁ Ἰαίου Ἰουστῖνος καὶ μέλη: ὁ Μύρων Χρυσόστομος, ὁ Ἰωαννίνων Σεραφεῖμ, Νικόδημος Γαλιατσᾶτος, Β. Borovoi, Τ. Kostitsch, D. Doulgeroff, Α. Μιτσιδης καὶ Gomasky.

Αἱ ὡς ἄνω ἐξ ἐπιτροπαῖ συνήρχοντο εἰς ἰδιαιτέρας συνεδρίας, ἐνῶ ἡ ὅλη Διάσκεψις συνήρχετο εἰς γενικὰς συνελεύσεις τῆς ὀλομελείας, προεδρευομένας ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μητροπολίτου Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Χρυσοστόμου, πλαισιουμένου ὑπὸ τῶν μνημονευθέντων προέδρων τῶν ἐξ ἐπιτροπῶν καὶ τοῦ γραμματέως τῆς Διασκέψεως μητροπολίτου Μύρων Χρυσοστόμου, οἵτινες καὶ ἀπήρτιζον τὸ Προεδρεῖον τῆς Διασκέψεως. Αἱ ἀποφάσεις τῶν γενικῶν συνελεύσεων ἐλαμβάνοντο ἐν ἀπολύτῳ ὁμοφωνίᾳ τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Οὕτως ἐργασθεῖσα ἡ Πανορθόδοξος Διάσκεψις Ῥόδου κατήρτισε καὶ ἐνέκρινεν ὁμοφώνως τὸν ἐπόμενον

«Κατάλογον θεμάτων τῆς μελλούσης Πανορθοδόξου Προσυνόδου.

I. Πίστις καὶ Δόγμα.

A'. Καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ Δόγματος ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου.

B'. Αἱ πηγαὶ τῆς θείας Ἀποκαλύψεως:

α) Ἁγία Γραφή:

1. Θεοπνευστία τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

2. Κῶρος τῶν Ἀναγινωσκομένων Βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ.

3. Ἐπιστημονικὴ ἔκδοσις τοῦ βυζαντινοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης.

β) Ἱερά Παράδοσις. (Καθορισμὸς τῆς ἐννοίας καὶ ἐκτάσεως αὐτῆς).

Γ'. Συμβολικὰ Κείμενα ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ:

α) Αἰθνητικὰ κείμενα ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ.

β) Κείμενα σχετικὸν κῶρος ἔχοντα.

γ) Κείμενα ἐπικουρικὸν κῶρος ἔχοντα.

δ) Σύνταξις καὶ ἔκδοσις ἐνιαίας Ὁρθοδόξου Ὁμολογίας Πίστεως.

Δ'. Ἐννοια καὶ αἰθνητία τῆς Ἐκκλησίας:

α) Ἐννοια τῆς Ἐκκλησίας.

β) Αἰθνητία τῆς Ἐκκλησίας. (Καθορισμὸς τῆς ἐννοίας αὐτῆς).

γ) Κοινὴ συνείδησις τῆς Ἐκκλησίας.

δ) Τὸ ἀλάθητον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀποφαινομένη διὰ τῆς Ἱεραρχίας αὐτῆς ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ.

II. Θεία λατρεία.

A'. Ὁρθοδοξία καὶ Βίβλος.

α) Εἰς ἄλλοτερά χορηγίαις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐν τῇ Λατρείᾳ.

β) Ἀνακατανομή τῶν λειτουργικῶν καθ' ὄλον περικοπῶν.

- Β'. Ὁμοιομορφία Τυπικοῦ καὶ Λειτουργικῶν Κειμένων ἐν τῇ Λατρείᾳ καὶ ἐν τῇ τελείᾳ τῶν Μυστηρίων. Ἀναθεώρησις καὶ ἐπιστημονικὴ ἔκδοσις αὐτῶν.
- Γ'. Πληρεστέρα συμμετοχὴ τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου ἐν τῇ λατρευτικῇ καὶ τῇ ἄλλῃ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας.
- Δ'. Μελέτη τῶν μέσων πρὸς στήριξιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς λειτουργικῆς ζωῆς ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῆς κατὰ παράδοσιν Βυζαντινῆς καὶ καθ' ὄλον Ὁρθοδόξου Τέχνης ἐν ταῖς διαφόροις ἐκφράσεσιν αὐτῆς. (Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ, Εἰκονογραφία, Ἀρχιτεκτονικὴ, Ἱερὰ Ἄμφια καὶ Σκευὴ κλπ.).

III. Διοικήσεις καὶ ἐκκλησιαστικὴ εὐταξία.

- Α'. Κωδικοποίησις Ἱερῶν Κανόνων καὶ Κανονικῶν Διατάξεων, ἵνα τόχωσιν ἐν καιρῷ τῆς ἐγκρίσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
- Β'. Ἐκκλησιαστικὴ Δικαιοσύνη καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Ποινικὴ Δικονομία.
- α) Διοργάνωσις τῶν Πνευματικῶν Δικαστηρίων κατὰ τρόπον, εἰ δυνατόν, ὁμοιόμορφον ἐν τῇ καθόλου Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ.
 - β) Καταρτισμὸς ταυτοσήμου, εἰ δυνατόν, Ἐκκλησιαστικῆς Ποινικῆς Δικονομίας.
 - γ) Ἐκκλητηνὸν (ἐφεσιβάλλον).
- Γ'. Τὰ κατὰ τὸν Ἐπισκοπικὸν βαθμόν.
- α) Μελέτη συμφωνοτέρου, κατὰ τὸ δυνατόν, πρὸς τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας τρόπου ἐκλογῆς τῶν Ἀρχιερέων.
 - β) Διοικητικαὶ καὶ ἄλλαι διακρίσεις ἐν τῷ Ἐπισκοπικῷ βαθμῷ.
 1. Πατριάρχαι.
 2. Πρόεδροι Ἀὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.
 3. Μητροπολίται.
 4. Ἀρχιεπίσκοποι.
 5. Τιτουλάριοι Μητροπολίται.
 6. Ἐπαρχιοῦχοι Ἐπίσκοποι.
 7. Τιτουλάριοι καὶ Βοηθοὶ Ἐπίσκοποι.
 8. Χωρεπίσκοποι.
- Δ'. Μοναχικὸς Βίος. Ἐξεύρεσις τῶν μέσων πρὸς ἐπαναφορὰν τοῦ Ὁρθοδόξου Μοναχικοῦ βίου εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα διὰ τε τῆς ἐμμοῆς εἰς τὰς παραδόσεις καὶ τοὺς Μοναστικούς Κανόνας καὶ τῆς ἀνανεώσεως τῆς πάλαι δράσεως αὐτοῦ.
- Ε'. Ἀναπροσαρμογὴ τῶν περὶ τῆς Νηστείας ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων, συμφώνως ταῖς ἀπαιτήσεσι τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΣΤ.' Μορφώσεις τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου.

- α) Μορφή, σκοπὸς καὶ περιεχόμενον τῆς μορφώσεως τοῦ Ὁρθοδόξου Κλήρου.
- β) Ὑπαγωγή τῆς μορφώσεως τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου ὑπὸ τὴν ἄμεσον Ἐκκλησιαστικὴν ἐποπτείαν.
- γ) Ἐκκλησιαστικὰ Φροντιστήρια θεολογικῆς καὶ ἄλλης ἐνημερώσεως τοῦ Ὁρθοδόξου Κλήρου.
- δ) Ἐπιμορφωτικὰ Ἱερατικὰ Συνέδρια.

Ζ.' Κωλύματα γάμου. Μελέτη τῆς σημερινῆς πράξεως ἐν ταῖς κατὰ τόπους Ἐκκλησίαις ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἀκολουθουμένης περὶ τούτων ἐκκλησιαστικῆς διαδικασίας, καὶ ἐξασφάλις ὁμοιομόρφου, εἰ δυνατόν, ὡς πρὸς τὰ ἀνωθι πράξεως ἐν τῇ καθόλου Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ.

Η'. Περιβολὴ τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου. Ἐμφάνις καὶ ἀμφίσεις αὐτοῦ.

Θ'. Ἡμερολογιακὸν ζήτημα. Μελέτη τοῦ ζητήματος ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν περὶ Πασχαλλίου ἀπόφασιν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ ἐξέυρεσις τρόπου πρὸς ἀποκατάστασιν συμπράξεως μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ.

IV. Σχέσεις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας.

Α'. Διορθόδοξοι σχέσεις.

α) Σχέσεις τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἀὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον κατὰ τοὺς Κανόνας καὶ τὴν Ἱστορίαν.

1. Εἰρηνικὰ Γράμματα.
2. Δίπτυχα.
3. Ἁγιον Μύρον.
4. Τήρησις τῶν ἐκ τῶν ἰδρυτικῶν Τόμων ἀπορρεουσῶν ὑποχρεώσεων.
5. Ἀμοιβαῖα συναντήσεις τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἀὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

β) Ἐνίσχυσις ὑφισταμένων σχέσεων διὰ:

1. Ἀνταλλαγῆς ἀδελφικῶν Γραμμάτων.
2. Συγκλήσεως Θεολογικῶν Συνεδρίων.
3. Ἀποστολῶν Κληρικῶν καὶ Καθηγητῶν.
4. Ἐπαφῶν Θεολογικῶν Σχολῶν.
5. Ἀνταλλαγῆς Καθηγητῶν καὶ Σπουδαστῶν.
6. Ὑποτροφιῶν.
7. Ἀνταλλαγῆς περιοδικῶν, συγγραμμάτων καὶ λοιπῶν πληροφορικῶν στοιχείων, ἀφορώντων εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν Ἐκκλησιῶν.

8. Ἐορτασμοῦ μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν γεγονότων διορθοδόξου σημασίας.
- Β'. Τὸ Αὐτοκέφαλον καὶ τὸ Αὐτόνομον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ.
- α) Ἀνακηρύξεις Αὐτοκεφάλου:
1. Τίς ὁ ἀνακηρύσσων.
 2. Προϋποθέσεις καὶ ὅροι.
 3. Τρόπος ἀνακηρύξεως Αὐτοκεφάλου.
 4. Τίνες αἱ σήμερον ἀνεγνωρισμένοι Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι.
- β) Καθορισμὸς τῶν ὅρων τῆς ἀναγνωρίσεως Ἐκκλησίας τινὸς ὡς Αὐτόνομον.
- Γ'. Ὁρθοδοξία καὶ Διασπορά. Ἐνεστῶσα κατάστασις καὶ κανονικὴ θέσις τῆς Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς.
- Δ. Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον.
- Α'. Μελέτη τῶν τρόπων προσεγγίσεως καὶ ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν προοπτικῇ πανορθοδόξῳ.
- Β'. Ὁρθοδοξία καὶ ἐλάχιστες ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι:
- α) Καλλιέργεια φιλικῶν σχέσεων πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐνώσεως μετ' αὐτῶν διὰ:
1. Ἀνταλλαγῆς ἐπισκέψεων.
 2. Ἀνταλλαγῆς Καθηγητῶν καὶ Σπουδαστῶν.
 3. Ἐπαφῶν θεολογικοῦ χαρακτῆρος.
- β) Μελέτη τῆς ἱστορίας, τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καὶ τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων.
- γ) Συνεργασία μετ' αὐτῶν.
1. Ἐν τοῖς σινεδρίοις οἰκουμενικοῦ χαρακτῆρος.
 2. Ἐν ζητήμασι πρακτικῆς φύσεως.
- Γ'. Ὁρθοδοξία καὶ Ῥωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία.
- α) Μελέτη τῶν μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν σημείων.
1. Περὶ τὴν πίστιν.
 2. Περὶ τὴν διοίκησιν.
 3. Περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν δρᾶσιν (ἰδίᾳ προπαγάνδα, προσηλυτισμός, Οὐνία).
- β) Καλλιέργεια σχέσεων ἐν τῷ πνεύματι τῆς κατὰ Χριστὸν ἀγάπης, λαμβανομένων ἰδίᾳ ὑπ' ὄψιν τῶν ὑπὸ τῆς Πατριαρχικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920 προβλεπομένων σημείων.
- Δ'. Ὁρθοδοξία καὶ αἱ ἐκ τῆς Μεταρρυθμίσεως προελλοῦσαι Ἐκκλησίαι καὶ Ὁμολογία.

- α) Αἱ Ὁμολογίαι αἱ ἀπώτερον πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν κείμεναι.
1. Λουθηρανισμός.
 2. Καλβινισμός.
 3. Μεθοδισταί.
 4. Λοιπαὶ Προτεσταντικαὶ Ὁμολογίαι.

- β) Αἱ Ὁμολογίαι αἱ ἐγγύτερον πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν κείμεναι:
1. Ἐπισκοπελιανοὶ γενικώτερον.
 2. Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία.

Μελέτη τῶν δυνατοτήτων καλλιέργειας σχέσεων καὶ περαιτέρω προσεγγίσεως τούτων, καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἐπισκοπελιανῶν καὶ Ἀγγλικανῶν, πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ὑπαρχουσῶν θετικῶν προϋποθέσεων.

- Ε'. Ὁρθοδοξία καὶ Παλαιοκαθολικισμός.

Προώθησις τῶν μετ' αὐτῶν σχέσεων ἐν τῷ πνεύματι τῶν μέχρι σήμερον γενομένων θεολογικῶν συζητήσεων καὶ τῶν ἐκδηλωθεισῶν τάσεων αὐτῶν πρὸς ἔνωσιν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

- ΣΤ'. Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμενικὴ Κίνησις.

- α) Ἡ ἐν τῷ πνεύματι τῆς Πατριαρχικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920 παρουσία καὶ συμμετοχὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει.
- β) Μελέτη τῶν θεολογικῶν καὶ ἄλλων θεμάτων, τῶν σχέσιν ἐχόντων πρὸς τὰς προϋποθέσεις τῆς συμμετοχῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν.
- γ) Ἡ σημασία καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ συνόλου τῆς Ὁρθοδόξου συμμετοχῆς ἐν τῇ κατευθύνσει τῆς Οἰκουμενικῆς σκέψεως καὶ δράσεως.

VI. Ἡ Ὁρθοδοξία ἐν τῷ κόσμῳ.

- Α'. Μελέτη καὶ ἐξεύρεσις τῶν πρακτικῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων δέον ὅπως ἐνισχυθῇ μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων λαῶν ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὸς Πολιτισμὸς ὑπ' ἄλλας τὰς ἐκδηλώσεις αὐτοῦ.
- Β'. Διάδοσις τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἐθαγγελίου ἀνὰ τὸν κόσμον κατὰ τὴν Ὁρθόδοξον Παράδοσιν.
- Γ'. Συμβολὴ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς ἐπικράτησιν τῶν χριστιανικῶν ιδεωδῶν τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφωσύνης καὶ τῆς ἀγάπης μεταξὺ τῶν λαῶν.
- Δ'. Ἀνάπτυξις τοῦ ἔθνους τῶν Ὁρθοδόξων ὀδοιποριῶν πρὸς τὰ ἐκασταχοῦ ἱερὰ Προσκυνήματα.

VII. Θεολογικὰ θέματα.

- Α'. Ἡ «Οἰκονομία» ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ.
 α) Ἦννοια καὶ ἔκτασις τῶν ὄρων «Ἀκρίβεια» καὶ «Οἰκονομία» ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ.
 β) Ἡ «Οἰκονομία».
1. Ἐν τοῖς Μυστηρίοις, τόσον τοῖς ἐντός, ὅσον καὶ τοῖς ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας τελουμένοις.
 2. Ἐν τῇ ἀποδοχῇ εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῶν αἰρετικῶν, τῶν σχισματικῶν, τῶν ἐκπιπτόντων. (Τίνες διὰ βαπτίσματος, τίνες διὰ χρίσματος, τίνες διὰ λιβέλλου, τίνες δι' εὐχῆς).
 3. Ἐν τῇ Λατρείᾳ.
- Β'. Ἡ ἀναγνώρισις τῶν Ἁγίων καὶ ὁ καθορισμὸς κοινῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ἐν προκειμένῳ.
- Γ'. Ὁρθοδοξία καὶ ἄλλαι Θερησκεῖαι.
- Δ'. Οἱ κατὰ παράδοσιν τρόποι μαρτυρίας τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῷ κόσμῳ.
- Ε'. Ἡ εὐθανασία καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία.
- ΣΤ'. Ἡ καθῆξις τῶν νεκρῶν καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία.

VIII. Κοινωνικὰ προβλήματα.

- Α'. Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ νεολαία.
- Β'. Γάμος καὶ οἰκογένεια.
 α) Τὰ περὶ τὸν γάμον προβλήματα.
 β) Τεκνοποιία.
 γ) Ἀγωγή τέκνων.
 δ) Ἐλεγχος τεκνογονίας καὶ ὑπερπληθυσμὸς.
 ε) Διαζύγια.
 ς) Τεχνητὴ γονιμοποίησις.
- Γ'. Κοινωνικὰ ἰδρύματα, ἄσυλα κ.λ.π. καὶ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιαστικὴ μέριμνα.
- Δ'. Ἡ Ὁρθοδοξία καὶ αἱ φυλετικαὶ διακρίσεις.
- Ε'. Ἡ Ὁρθοδοξία καὶ τὰ προβλήματα τῶν χριστιανῶν εἰς τὸν τομέα τῶν ἰαγδαίων κοινωνικῶν μεταβολῶν»*.

* Παραθέτομεν ἐνταῦθα καὶ γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ καταλόγου τῶν θεμάτων :

«I. Foi et dogme.

A. Détermination du sens du Dogme au point de vue orthodoxe.

B. Les Sources de la Révélation.

a) La sainte Écriture.

1. Inspiration divine de la Sainte Écriture.

Συγκρίνοντας νῦν τὸν ἀνωτέρω τελικὸν κατάλογον τῶν θεμάτων τῆς Πανορθόδοξου Προσυνόδου, τὸν ἐγκριθέντα ὁμοφώνως ὑπὸ τῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως τῆς Ῥόδου, πρὸς τὸν προκαταρκτικὸν τοιοῦτον, τὸν καταρτισθέντα ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀνακοινωθέντα διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 310 ἀπὸ 4.5.1961 ἐγκυκλίου γράμματός του πρὸς τὰς Ὀρθόδοξους Ἐκκλησίας καὶ ἀποτελέσαντα τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὴν βάσιν τῶν συζητήσεων ἐν Ῥόδῳ, διαπιστοῦμεν ὅτι ὀλιγίστας μόνον οὐσιαστικὰς προσθαιρέσεις θεμάτων, ὡς καὶ φραστικὰς τινὰς καὶ λεκτικὰς μεταβολὰς, ἐπήνεγκεν ἐπ' αὐ-

2. Autorité des livres de l' Ancien Testament dont on se sert dans l' Église Orthodoxe.
 3. Édition scientifique du texte byzantin du Nouveau Testament.
- b) La Sainte Tradition.
- C. Textes symboliques dans l' Église Orthodoxe.
 - a) Textes authentiques dans l' Église Orthodoxe.
 - b) Textes ayant une autorité relative.
 - c) Textes ayant une autorité auxiliaire.
 - d) Rédaction et publication d' une Confession de foi orthodoxe commune.
 - D. Conception et autorité de l' Église.
 - a) Conception de l' Église.
 - b) Autorité ecclésiastique (détermination de son sens).
 - c) Conscience commune de l' Église.
 - d) L' infallibilité de l' Église constituée par le corps de ses prélats en Concile oecuménique.
- ## II. Culte divin.
- A. Orthodoxie et Bible.
 - a) Usage plus large de l' Ancien Testament au culte.
 - b) Répartition des passages (péricopés liturgiques).
 - B. Uniformité de ceremonial et de textes liturgiques dans le culte et pendant la célébration des sacrements. Revision et édition critique des textes en question.
 - C. Participation plus complète de l' élément laïque à la vie culturelle et l' autre vie de l' Église.
 - ~~D. Examen des moyens pour supporter et renforcer aussi bien la vie liturgique dans l' Église Orthodoxe que l' Art byzantin traditionnel sous ses différentes formes d' expression (la musique ecclésiastique, l' iconographie, l' architecture, vêtements sacerdotaux et objets servants au culte).~~
- ## III. Administration et ordre ecclésiastique.
- ~~A. Codification des Canons sacrés et des dispositions canoniques afin qu' ils puissent un jour être approuvés par le Concile oecuménique.~~
 - ~~B. Justice ecclésiastique et procédure ecclésiastique pénale.

 - a) Organisation des tribunaux spirituels d' une manière identique, si possible, commune à toute l' Église Orthodoxe.
 - b) Elaboration d' une procédure ecclésiastique pénale si possible identique.
 - c) Possibilité d' appel.~~

τοῦ ἡ Πανορθόδοξος Διάσκεψις, καταλιποῦσα κατὰ τᾶλλα αὐτὸν ἀμετάβλητον. Οὕτως ἐν τῷ α' κεφ. «πίστις καὶ δόγμα» § β' «αἱ πηγαὶ τῆς Ἀποκαλύψεως» ἀντικατέστησε τὸ ἀρχικὸν θέμα: «ὁ κανὼν τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ», (ὡς καλυπτόμενον ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ διατηρηθέντος θέματος ἀκῦρος τῶν ἀναγινωσκομένων βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ), διὰ τοῦ: «ἐπιστημονικὴ ἔκδοσις τοῦ βυζαντινοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης». Ἐν § δ' δὲ «ἐννοια καὶ αὐθεντία τῆς Ἐκκλησίας» προσέθηκεν ἰδιαιτέρον θέμα: «α) ἐννοια τῆς Ἐκκλησίας». Ἐν τῷ β' κεφ. «θεία λατρεία» § α' «Ὁρθοδοξία καὶ Βίβλος» ἀντικατέστησε τὰ ἀρχικὰ θέματα:

- C. Questions relatives au grade épiscopal.
- a) Recherche d' un système d' election plus conforme dans la mesure du possible, aux Canons sacrés pour les Évêques.
 - b) Distinctions administratives et autres distinctions au grade Épiscopal.
 1. Patriarches.
 2. Primats des Églises Autocéphales.
 3. Métropolités.
 4. Archévêques.
 5. Métropolités titulaires.
 6. Évêques en charge d' un diocèse.
 7. Évêques titulaires et Évêques auxiliaires.
 8. Évêques agissants au nom des Évêques principaux dont ils sont les adjoints.
- D. Vie monastique. Recherche des moyens qui ramèneront la vie monastique orthodoxe à son ancienne beauté et splendeur tant par la persistance dans les traditions et les Canons monastiques que par le renouvellement de son ancienne activité.
- E. Adaptation des dispositions ecclésiastiques relatives au jeûne selon les exigences de notre époque.
- F. Instruction du saint clergé.
- a) Nature, but et matières de l' instruction du clergé orthodoxe.
 - b) Soumission de l' instruction du saint clergé à la surveillance immédiate de l' Église.
 - c) Séminaires ecclésiastiques de mise au courant théologique ou de nature différente.
 - d) Congrès cléricaux visants à l' instruction des membres.
- G. Empêchements de mariage. Étude de la pratique actuelle dans les Églises de pays en pays ainsi que la procédure ecclésiastique relative et si possible unification de ces pratiques dans toute l' Église Orthodoxe.
- H. Habit du saint clergé. Présentation et vêtements de celui-ci.
- I. Question du calendrier. Étude de la question en la rapprochant de la décision du premier Concile oecuménique relative au canon pascal tout en s' efforçant de trouver un moyen pour rétablir l' action commune des Églises quant à cette question.

«α) κριτικόν, μεταφραστικόν καὶ ἐκδοτικόν ἔργον περὶ τοῦ κειμένου τῆς Βίβλου καὶ ὀρθόδοξος τοποθέτησις ταύτης ἀνὰ τὸν κόσμον, β) παράφρασις τοῦ βιβλικοῦ κειμένου, ἐκλαίκευσις τῶν βιβλικῶν νοημάτων καὶ διάδοσις αὐτῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, γ) τελετουργικὴ, οἰκογενειακὴ καὶ κατ' ἰδίαν χρήσις τῆς Γραφῆς», διὰ τῶν: «α) εὐρυτέρα χρήσις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐν τῇ λατρείᾳ, β) ἀνακατανομὴ τῶν λειτουργικῶν καθ' ὅλου περικοπῶν». Ἐν τῷ γ' κεφ. «διοικήσις καὶ ἐκκλησιαστικὴ εὐταξία» διεγράφησαν τὰ ἀρχικά θέματα: «ἐκλογή τῶν πρώτων τῶν Ἐκκλησιῶν» καὶ «γάμος τῶν Κληρικῶν, α) μετὰ

IV. Relations des Églises Orthodoxes entre elles.

A. Relations interorthodoxes.

a) Relations des Églises orthodoxes autocéphales dans les différents pays entre elles ainsi qu' avec le Patriarcat Oecuménique, selon les Canons et l' Histoire.

1. Lettres pacifiques.
2. Diptyques.
3. Saint Chrême.
4. Observation des obligation qui derivent des tomes d'institution.
5. Recotres réciproques des Primats des Églises orthodoxes autocéphales.

b) Renforcement des relations existantes par:

1. L' échange des lettres fraternelles.
2. La convocation des congrès théologiques.
3. L' envoi des ecclésiastiques et des professeurs.
4. Le contact entre facultés de théologie.
5. L' échange des professeurs et étudiants.
6. Des bourses.
7. L' échange des périodiques, des livres scientifiques et d' autres éléments d' information concernant la vie et l' action des Églises.
8. Célébration des grands événements ecclésiastiques d' importance inter-orthodoxe.

B. L' autocéphale et l'autonomie dans l' Église Orthodoxe.

a) Proclamation de l' autocéphale.

1. Qui est-ce qui le proclame.
2. Presupposition et conditions.
3. Comment est-il proclamé.
4. Quelles sont aujourd' hui les Églises Autocéphales reconnues.

b) Fixation des conditions nécessaires pour qu' une Église soit reconnue autonome.

C. Orthodoxie et dispersion. Etat de choses actuels et aspect normal de la dispersion orthodoxe.

V. Relations de l'Église Orthodoxe avec le reste du monde chrétien.

A. Examen des moyens de rapprochement et d'unité des Églises dans le cadre d' une perspective panorthodoxe.

τὴν χειροτονίαν, β) δεύτερος γάμος τῶν συνεπειᾶ θανάτου τῆς συμβίας αὐτῶν χηρευσάντων», καὶ προσετέθη νέον: «περιβολὴ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου, ἐμφάνισις καὶ ἀμφίεσις αὐτοῦ». Ἐν τῷ δ' κεφ. «σχέσεις τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας» προσετέθησαν δύο νέα θέματα: α' 5 «ἀμοιβαῖαι συναντήσεις τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν», καὶ β' 8 «έορτασμός μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν γεγονότων διορθοδόξου σημασίας». Ἐν τῷ ε' κεφ. «σχέσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον» προσετέθησαν δύο ἐπεξηγήσεις, ἧτοι προκειμέ-

B. Orthodoxye et Églises orientales moindres.

- a) Entrétien de relations amicales pour retablir l' union avec elles par:
 1. L' échange des visites.
 2. L' échange des professeurs et étudiants.
 3. Des contacts théologiques.
- b) Études de l' histoire, de la foi, du culte et de l' administration dans ces Églises.
- c) Collaboration avec elles.
 1. Dans les congrès oecuméniques.
 2. Sur des questions de nature pratique.

C. Orthodoxye et Église Romaine Catholique.

- a) Étude des points positifs et négatifs entre les deux Églises.
 1. quant à la foi.
 2. quant à l' administration.
 3. quant à l' activité ecclésiastique. (Propagande, prosélytisme, Uniates).
- b) Entrétien des relations selon l' esprit de la charité en Jésus-Christ en tenant compte particulièrement des points prévus par l' Encyclique patriarcale de 1920.

D. Orthodoxye et les Églises et Confessions provenues de la Réformation.

- a) Confessions plus éloignées de l' Orthodoxye.
 1. Lutheranisme.
 2. Calvinisme.
 3. Méthodistes.
 4. Autres Confessions Protestantes.
- b) Confessions plus rapprochées de l' Orthodoxye.
 1. Episcopélianes plus généralement.
 2. Église Anglicane.

Étude des possibilités d' entrétien des relations et de rapprochement plus avancé de celle-ci, surtout des Episcopélians et Anglicans à l' Église Orthodoxe, sous des présuppositions positives déjà existantes.

E. Orthodoxye et Ancien Catholicisme.

Propulsion des relations entre elles (ces Églises) dans l' esprit des discussions théologiques déjà faites jusqu' à présent et des tendances manifestées de leur part pour l' union avec l' Église Orthodoxe.

F. Orthodoxye et Mouvement Oecuménique.

- a) Patricipation et présence de l' Église Orthodoxe dans le Mouvement Oecuménique selon l' esprit de l' Encyclique Patriarcale de 1920.
- b) Questions théologiques et autres questions relatives à la participation de l' Église Orthodoxe au Mouvement Oecuménique.

νου μὲν περὶ τῶν Ἐπισκοπελιανῶν καὶ Ἀγγλικανῶν: «μελέτη τῶν δυνατοτήτων καλλιέργειας σχέσεων καὶ περαιτέρω προσεγγίσεως τούτων, καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἐπισκοπελιανῶν καὶ Ἀγγλικανῶν, πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλη-

c) L' importance de la contribution de la participation orthodoxe pour l' orientation de la pensée et l' action oecuméniques.

VI. L' Orthodoxie dans le monde.

- A. Étude et recherche des moyens pratiques par lesquels doit être fortifié parmi les peuples orthodoxes la Civilisation chrétienne orthodoxe dans toutes ses manifestations.
- B. Propagation de l' enseignement de l' Évangile dans le monde selon la tradition orthodoxe.
- C. Contribution des Églises Orthodoxes locales à la prépondérance des idéaux chrétiens de la paix, de la liberté, de la fraternité et de la charité entre les peuples.
- D. Croissance de la coutume des pèlerinages orthodoxes vers les différents lieux saints.

VII. Thèmes théologiques.

- A. L' «Oeconomia» dans l' Église Orthodoxe.
 - a) Sens et étendue des termes «Akribeia» et «Oeconomia» dans l' Église Orthodoxe.
 - b) L'«Oeconomia».
 - 1. Dans les sacrements qui ont lieu tant dans l' Église qu' en dehors d' elle.
 - 2. Dans l' admission dans l' Église Orthodoxe des hérétiques et des schismatiques déchus. (Quant selon le cas, doit-on avoir recours au baptême, au chrême, au libelle, à la prière spéciale).
 - 3. Dans le culte.
- B. La confirmation de la sainteté et l' admission d' une forme d' acte ecclésiastique orthodoxe commune.
- C. Orthodoxie et autres religions.
- D. Méthodes traditionnelles de témoignage de l' Orthodoxie dans le monde.
- E. L' euthanasie et la Théologie Orthodoxe.
- F. L' incinération des morts et la Théologie Orthodoxe.

VIII. Problèmes sociaux.

- A. L' Église Orthodoxe et la jeunesse.
- B. Le mariage et la famille.
 - a) Les problèmes relatifs au mariage.
 - b) La procréation.
 - c) L' éducation des enfants.
 - d) La mise sous contrôle de la procréation et le surpeuplement.
 - e) Divorces.
 - f) La fécondation artificielle.
- C. Établissements sociaux, asiles etc. et sollicitude ecclésiastique orthodoxe.
- D. L' Orthodoxie et les distinctions raciales.
- E. L' Orthodoxie et les problèmes des chrétiens au secteur des rapides évolutions sociales.

σίαν, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ὑπαρχουσῶν θετικῶν προϋποθέσεων», προκειμένου δὲ περὶ τῶν Παλαιοκαθολικῶν: «προώθησις τῶν μετ' αὐτῶν σχέσεων ἐν τῷ πνεύματι τῶν μέχρι σήμερον γενομένων θεολογικῶν συζητήσεων καὶ τῶν ἐκδηλωθεισῶν τάσεων αὐτῶν πρὸς ἔνωσιν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας». Ἐν τῷ στ' κεφ. «ἡ Ὁρθοδοξία ἐν τῷ κόσμῳ» προσετέθη ὡς νέον θέμα: «συμβολὴ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς ἐπικράτησιν τῶν χριστιανικῶν ιδεωδῶν τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφωσύνης καὶ τῆς ἀγάπης μεταξὺ τῶν λαῶν», διεγράφη τὸ ἀρχικόν: «ἐκδοσις κοινοῦ ὀρθοδόξου περιοδικοῦ εὐρυτέρας πανορθοδόξου ἀνὰ τὸν κόσμον ἐνημερώσεως» καὶ ἐτροποποιήθη τὸ ἀρχικόν: «ἀνάπτυξις τῆς Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολῆς πρὸς τοὺς ἔσω καὶ τοὺς ἔξω» εἰς: «διάδοσις τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου ἀνὰ τὸν κόσμον κατὰ τὴν Ὁρθόδοξον Παράδοσιν». Ἐν τῷ ζ' κεφ. «θεολογικά θέματα» διεγράφη μὲν τὸ ἀρχικόν θέμα: «Ὁρθοδοξία καὶ Ἐπιστήμη», ἀντικατεστάθη δὲ τό: «τρόποι ἀντιμετωπίσεως τῆς ἀθεΐας καὶ τῶν πεπλανημένων συστημάτων, οἷα ἡ Θεοσοφία, ὁ Πνευματισμός, ὁ Μασσωνισμὸς καὶ ἄλλα» διὰ τοῦ: «οἱ κατὰ παράδοσιν τρόποι μαρτυρίας τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῷ κόσμῳ». Ἐν τῷ η' κεφ. «κοινωνικὰ προβλήματα» διεγράφη μὲν τὸ ἀρχικόν θέμα: «τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ», προσετέθησαν δὲ τὰ δύο ἀκροτελεύτια θέματα: «δ) ἡ Ὁρθοδοξία καὶ αἱ φυλετικαὶ διακρίσεις, καὶ ε) ἡ Ὁρθοδοξία καὶ τὰ προβλήματα τῶν χριστιανῶν εἰς τὸν τομέα τῶν ῥαγδαίων κοινωνικῶν μεταβολῶν».

Κρίνοντας γενικῶς τὸν ἐγκριθέντα ὑπὸ τῆς Διασκέψεως ὀριστικὸν κατάλογον τῶν θεμάτων τῆς Πανορθοδόξου Προσυνόδου, παρατηροῦμεν ὅτι οὗτος περιέλαβε μεγάλην ποικιλίαν καὶ πληθὺν σοβαρῶν θεμάτων, διὰ πολλὰ τῶν ὁποίων θὰ ἀπαιτηθῇ ἀναμφιβόλως μακρὰ καὶ βαθεῖα καὶ παμμερῆς ἔρευνα ἀνὰ τὰ ἀρχαῖα γραπτὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως ὑπὸ πολλῶν εἰδικῶν ὀρθοδόξων θεολόγων. Ἀλλὰ τοῦτο φοβούμεθα ὅτι θὰ ὀδηγήσῃ ἢ εἰς ἀναβολὴν τῆς Πανορθοδόξου Προσυνόδου εἰς ἀπώτερον μέλλον ἢ εἰς περιορισμὸν τινὰ τῶν θεμάτων, περὶ τὰ ὅποια θέλει ἀσχοληθῆ αὕτη, συνεργομένη εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει θὰ παραστῇ ἀνάγκη νὰ συζητηθῶσι προηγουμένως καὶ διατυπωθῶσι τὰ συναχθησόμενα πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τῶν εἰδικῶν θεολόγων ὑπὸ περιοδικῶς συνεργομένης μεγάλης κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξ εἰδικῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Αἱ ἐργασίαι τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως τῆς Ῥόδου ἔληξαν τὸ Σάββατον 30 Σεπτεμβρίου δι' εἰδικῆς τελετῆς, καθ' ἣν ἀπηγγέλη ἑλληνιστί ὑπὸ πάντων ἐν χορῷ τὸ ἱερὸν Σύμβολον τῆς πίστεως (Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως), ὡς σύμβολον ἐνότητος, ἐπηκολούθησε δὲ τὴν ἐπιούσαν, Κυριακὴν, 1 Ὀκτωβρίου, ἐπισφραγιστήριος θεία Λειτουργία, συλλειτουργησάντων τῶν δώδεκα ἀρχηγῶν τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, προεξάρχοντος τοῦ προέδρου τῆς Διασκέψεως μητροπολίτου Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Χρυσοστόμου. Κατ' αὐτὴν ἀνεγνώσθησαν πανηγυρικῶς ἑλληνιστί, ἀρα-

βιστί καὶ ῥωσιστί ὁ ἀνώτερω κατάλογος τῶν θεμάτων τῆς Πανορθοδόξου Προσυνόδου, ὡς καὶ τὸ ἐπόμενον Μήνυμα τῆς Διασκέψεως. Κατωτέρω παρατίθεται ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί τὸ κείμενον τοῦ Μηνύματος τούτου:

«Μήνυμα τῆς ἐν Ῥόδῳ Πανορθοδόξου Διασκέψεως.

Δόξα τῇ ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ καὶ ζωοποιῷ καὶ ἀδιαιρέτῳ Τριάδι.

Ἄδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Νῦν, ὅτε ὁ εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν Χριστὸς ἠδεδόκησεν, ὅπως συνέλθωμεν ἐπὶ τὸ αὐτό, εἰς τὴν θεοφρονητοῦ ταύτην νῆσον τῆς Ῥόδου, καί, ἐκπροσωποῦντες τὰς κατὰ τόπους ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἐξαγγείλωμεν, κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων ἡμῶν, τὴν ἀγαθὴν εἰς τὸν κόσμον μαρτυρίαν τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου ἡμῶν Ἐκκλησίας, διαδηλώσωμεν δὲ τὴν ἐνότητά ἡμῶν καὶ ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὸ εἰδικώτερον ἔργον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς παρούσης Διασκέψεως ἡμῶν, ἀποτεινομεν τὸν λόγον, ἐν ταπεινότητι πνεύματος καὶ ἀγαθῇ διαθέσει, πρὸς πάντας σήμερον, ἐπὶ τῷ αἰσίῳ πέρατι τῆς παρούσης θεολέκτου συνάξεως ἡμῶν, τῆς θαυμάσιως ἀπὸ Θεοῦ ἐδλογηθείσης.

Ἐχόντες συναίσθησιν τῆς μεγάλης ἐδθόνης ἡμῶν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, διαδηλοῦμεν ὅτι ἐν πνεύματι ἀδελφικῆς ὁμοφροσύνης ἐξητάσαμεν τὰ ἐπιπίπτοντα εἰς τὴν ἐνταῦθα περιορισμένην ἐδθόνην ἡμῶν θέματα, καὶ ὁμοφώνως ἀπεφάνθημεν ἐπὶ τοῦ καταλόγου τῶν θεμάτων τῆς μελλούσης Προσυνόδου, τὰ ὁποῖα, ἀπασχολοῦντα ἀπὸ μακροῦ τὰς κατὰ τόπους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τὸν χριστιανικὸν κόσμον γενικώτερον, ἐτέθησαν σήμερον ὀριστικώτερον καὶ ἐδρον τὴν ἔκφρασιν αὐτῶν ἐν τῷ Καταλόγῳ τούτῳ, θὰ τύχωσι δὲ τῆς δεούσης μελέτης καὶ ἐξετάσεως εἰς τὴν μέλλουσαν Προσύνωδον ἡμῶν, καὶ θὰ ἀποκατασταθῶσιν εἰς λύσεις καὶ ἀποφάνσεις ἀγαθὰς καὶ ὀριστικὰς, Θεοῦ ἐδοκοῦντος, εἰς τὴν συγκληθησομένην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον.

Μέγα ὑπῆρξε καθ' ἑαυτὸ τὸ γεγονός τῆς συνάξεως ἡμῶν ἐνταῦθα. Καὶ δὲν ἀπεμακρύνθημεν ποσῶς ἀπὸ τὴν βασικὴν ἰδέαν καὶ βεβαιότητα, ὅτι τὰ ὄμματα τῶν ἀπανταχοῦ τέκνων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ προσοχὴ ὁλοκλήρου τοῦ παγκριστιανικοῦ κόσμου ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸ ἔργον ἡμῶν. Ἡ Ὁρθοδοξία διὰ πρώτην φοράν, μετὰ μακρὰν περίοδον χρόνου, συνήρχετο εἰς Διάσκεψιν τοσοῦτον ἀντιπροσωπευτικὴν τῆς πληρότητος αὐτῆς. Ἡ συναίσθησις τῆς σημασίας τοῦ γεγονότος τούτου, ὡς καὶ ἡ ἐδθὴν ἀπέναντι τῆς ἐδρυστάτης προσμονῆς τοῦ κόσμου, ὑπῆρξε μεγίστη παρ' ἡμῖν, τοῖς Ἀντιπροσώποις τῶν Ἐκκλησιῶν, καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας αὐτάς.

Ἐξερχόμεθα ἐκ τῆς Διασκέψεως ἡμῶν ταύτης ἐνισχυμένοι ἐν τῇ πίστει ἡμῶν, καὶ ἐν τῇ ἐλπίδι ἡμῶν, καὶ ἐν τῇ ἀγάπῃ ἡμῶν, βέβαιοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐνότητι ἰσχύος τῆς ἁγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἀπεβλέψαμεν εἰς τὴν συνειδητοποίησιν τῆς ἐδθόνης τῶν ἐπὶ μέρος Ἐκ-

κλησιῶν ἡμῶν κατὰ τοὺς παρόντας καιρούς, εἰς τὴν ὑπογράφμισιν τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς τῶν πιστῶν ἡμῶν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος συνόλου, καὶ διαβεβαιούμεθα τοὺς πάντας, ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει πλήρη συνείδησιν τῶν ἐδυνῶν καὶ ὑποχρεώσεων αὐτῆς ἐναντι τούτων.

Πιστεύομεν, ὅτι αἱ κατὰ τόπους ἀδελφαὶ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, φυλάττουσαι τὴν σωτηριώδη πίστιν τῶν Πατέρων ἡμῶν, διατελοῦσιν ἐν τῇ ἐνότῃ ἐκείνῃ, τῆς ὁποίας εἰκόνα ἀποτελεῖ ἡ μυστικὴ καὶ ὑπερφυσικὴ ἐνότης τῆς παναγίας καὶ μοναρχικῆς καὶ συνθρόνου Τριάδος ἐν τῇ Θεότητι. Καὶ τὴν ἐνότητα ταύτην, τὴν ἐσωτάτην καὶ ἀδιατάρακτον, προέβαλεν ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ἱστορικὴν περίπτωσιν.

Εἰκὼν τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ἡ ἐνότης ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἡ πληρώσις τῆς «καινῆς ἐντολῆς»¹, ἣν ἔδωκεν ὁ Κύριος, καὶ ὑπὸ τῆς θείας Δυνάμεως τοῦ Ὁποίου «δεδώρηται ἡμῖν τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν»².

«Ὅδκ ἔστιν ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τοῖχοι καὶ οτέγη, ἀλλὰ πίστις καὶ ζωή». Ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ζωογονεῖται ἡ ψυχὴ παντός ἀνθρώπου, καὶ ἡ Ἐκκλησία εὐαγγελίζεται ἐπὶ τῆς γῆς τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ καὶ πληροῖ «τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς», ὡς λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος³.

Καλούμενοι εἴπερ ποτὲ ἄλλοτε σήμερον, ἵνα πληρώσωμεν τὸν Νόμον τοῦ Χριστοῦ καὶ βασιτάσωμεν τὰ βάρη ἀλλήλων καὶ ἀναστραφῶμεν ὡς δεῖ «ἐν οἴκῳ Θεοῦ, ἧτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος»⁴, πιστεύομεν ὅτι ἡ πορεία ἡμῶν θὰ εἶναι καὶ σήμερον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, οἷα ἦτο καὶ κατὰ τοὺς μεγάλους καὶ παρωχημένους αἰῶνας τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, πορεία οἰκοδομῆς καὶ στηρίξεως τοῦ ἐνὸς σώματος τοῦ Χριστοῦ «εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως καὶ εἰς ἔπαινον τῆς δόξης»⁵.

Ἐν συνειδήσει ὄθεν τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐθθόνης πρὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, πάντων τῶν ἀνθρώπων, τῶν ζώντων ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς καὶ δημιουργηθέντων ἐξ ἐνὸς αἵματος, διατελοῦντες δὲ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς δοθείσης ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, καὶ ἐξ ὀνόματος Αὐτοῦ, παρακαλοῦμεν πάντας ὑμᾶς, τοὺς μακρὰν καὶ τοὺς ἐγγὺς ὀδελφοὺς ἡμῶν: «εἰρήνην ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς»⁶, εἰρήνην τὴν κατὰ Χριστόν, εἰρήνην τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν.

Ἐνισχυμένοι ἐν τῇ προσευχῇ καὶ ταῖς εὐχαῖς τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν, τῶν σεπτῶν Ἀρχιεπισκοπῶν αὐτῶν καὶ τοῦ ἑκασταχοῦ Πληρώματος, φορεῖς

1. Ἰωάν. 13,34.

2. Β' Πέτρ. 1,3.

3. Β' Κορ. 5,18.

4. Α' Τιμ. 3,15.

5. Ἐφεσ. 1,14.

6. Μάρκ. 9,50.

καὶ διερμηνεῖς τοῦ εὐσεβοῦς πνεύματος τῶν ὁποίων εἴμεθα ἡμεῖς, χαιρετίζομεν ἐν ἀγάπῃ καὶ πάντας τοὺς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐν τε τῇ πολιᾷ Ἀνατολῇ, μεθ' ὧν πολλοὶ καὶ ἀκλόνητοι δεσμοὶ ταυτότητος ψυχῆς καὶ φρονήματος ἀπὸ αἰῶνων μακρῶν ὑφίστανται, καὶ τοὺς ἐν τῇ Δύσει, μεθ' ὧν δὲν ἐπαύσαμεν ποτὲ νὰ διατελῶμεν ἐν συνεργασίᾳ, ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου, «ἵνα πάντες ἐν ᾧσιν»¹, ὑπὲρ ἧς ἀδιαλείπτως προσεύχεται ἡ ἀγία ἡμῶν Ἐκκλησία.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, πρὸς τὸν τελειωτὴν τῆς πίστεως ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀφορῶντες, ἐκφράζομεν τὴν ἐλπίδα, ὅτι Οὐτός θὰ τηρήσῃ ἡμᾶς καὶ τὸν κόσμον Αὐτοῦ ἅπαντα ἐν τῇ ἀγάπῃ Αὐτοῦ καὶ τῇ χάριτι Αὐτοῦ, δεόμεθα δὲ ὅπως ὁ Ἄρχων τῆς εἰρήνης Χριστὸς διατηρήσῃ ἀδιατάρακτον τὴν «ἐπὶ γῆς εἰρήνην» καὶ τὴν ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίαν».

Ἡ ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον.

Κύριος ὁ Θεὸς σώζοι τὴν Ἐκκλησίαν Αὐτοῦ.

«Ἐἴη μεθ' ὑμῶν, ἀδελφοί, ἔλεος, χάρις, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ»². Ἀμήν»*.

1. Ἰωάν. 17,21.

2. Β' Ἰωάν. 1.

* Παραθέτομεν ἐνταῦθα καὶ γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ ἀνωτέρω Μηνύματος:
«Le Message de la Conférence Panorthodoxe.

Mes chères frères et enfants en Notre-Seigneur, que la Grâce de notre Seigneur Jésus-Christ soit avec vous.

Maintenant que notre unique Pasteur, le Christ a bien voulu permettre que nous nous réunissions tous ensemble dans l'île de Rhodes, protégée par Dieu, et que, comme délégués, nous puissions dans la mesure de nos forces, rendre témoignage de notre Église, une et indivisible, annonçant notre unité et répondant ainsi à l'oeuvre particulière et au but de notre présente Conférence, nous adressons aujourd'hui la parole en humilité d'esprit et en toute bénévolence envers tous à l'occasion de la clôture heureuse de notre assemblée ici, richement bénie par Dieu.

Ayant conscience de notre grande responsabilité en face de Dieu et des hommes, nous déclarons que, en un esprit d'accord fraternel, nous avons examiné les thèmes de notre champ restreint de responsabilité ici et nous avons unanimement décidé des thèmes de la liste relative du futur Pro-Synode, thèmes qui faisant depuis longtemps le souci des nos Églises Orthodoxes locales et du monde chrétien en général, furent définis aujourd'hui plus décisivement et trouvèrent leur expression dans cette liste, pour être étudiés et examinés comme dû à notre futur Pro-Synode, et recevoir les solutions et décisions relatives, bonnes et définitives, au Synode Oecuménique, avec la grâce de Dieu.

L'événement de notre réunion ici fut très grand. Et nous ne nous écartâmes en aucun moment de la pensée fondamentale et de la certitude que les yeux des enfants de notre Église en tous lieux, mais aussi l'attention du monde panchrétien, étaient tournés vers nous et vers notre oeuvre. C'est pour la première fois que l'Orthodoxie après une très longue période de temps, s'est réunie en une Conférence aussi représentative de sa plénitude. Pendant tous ces jours nous

Πράγματι, ὡς παρετηρήθη ἤδη, διὰ τοῦ ἀνωτέρω Μηνύματος, ὅπερ εἶναι Ἰωαννείου ἐμπνεύσεως, ἐμφανίζεται ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τὸν σύγ-

tous, les délégués des Églises, furent profondément conscients de l'importance de cet événement et de notre responsabilité envers la grande attente du monde.

Nous quittons cette Conférence fortifiés dans notre foi, notre espérance et notre amour, certains de la force dans l'unité de notre sainte Église Orthodoxe.

Nous avons visé à rendre consciente la responsabilité de notre Église dans les temps présents, à souligner les problèmes de la vie de nos fidèles et de l'humanité entière, et nous pouvons assurer tous que l'Orthodoxie est pleinement consciente de ses responsabilités et de ses obligations envers tout cela.

Nous croyons que les Églises Orthodoxes soeurs locales, en conservant la foi salutaire de nos pères, se trouvent dans cette unité dont l'image est l'unité mystique et surnaturelle de la très sainte et monarchique et synthroné Trinité dans la Divinité. Et cette unité, profondément intérieure et jamais troublée, a été présentée par notre Église Orthodoxe et dans le cas présent historique.

L'image de l'existence de l'Église sur la terre est illustrée par l'unité dans l'amour par l'accomplissement de la «loi nouvelle» (Jean 13,14), donnée par le Seigneur qui par la sainte puissance «nous a donnée le nécessaire pour la vie et la dévotion» (2 Pierre 1, 3).

«Notre Église n'est point faite de murs et de toit, mais de foi et de vie». C'est par le Saint Esprit que, dans l'Église et par l'Église, l'âme de tout homme est vivifiée et que l'Église annonce la bonne nouvelle sur terre la paix du Christ et qu'elle emplit «le ministère de la réconciliation», comme le dit le divin Apôtre des Nations, St-Paul (2 Cor. 5,18).

Etant appelés aujourd'hui plus que jamais, à accomplir la loi du Christ et de porter les fardeaux les uns des autres et vivre comme dû «dans la maison de Dieu, qui est l'Église du Dieu vivant» (1 Tim. 3, 15), nous croyons que notre marche sera aujourd'hui et dans le futur ce qu'elle fût aussi pendant les grands siècles passés de l'histoire de notre Église, une marche d'édification et de support du corps unique du Christ «en la rédemption du soin et à la louange de la gloire» (Ephes. 1,14).

Donc, en pleine conscience de notre grande responsabilité envers Dieu, pour les âmes des hommes, de tous les hommes, vivant sur terre et créés d'un même sang et en se trouvant sous l'une, catholique et apostolique Église, pour accomplir le commandement d'amour donné par le Seigneur et en son nom, nous vous prions tous, nos frères au loin ou auprès de nous: «d'avoir la paix en vous» (Marc 9,50), la paix du Christ, la paix de notre Dieu.

Fortifiés par la prière et les bénédictions des nos Églises, des leurs premiers Pasteurs et du peuple, du pieux esprit desquels nous sommes les porteurs et les interprètes, nous saluons aussi en amour tous nos frères du respectable Orient, avec lesquels nous sommes liés par des liens longs et immuables d'affinité d'âme et de pensée existant depuis des siècles, et ceux de l'Occident, avec lesquels nous n'avons jamais cessé de collaborer, ayant en vue l'accomplissement du commandement du Seigneur, «afin que tous soient un» (Jean 17,21), commandement pour lequel notre Sainte Église ne cesse jamais de prier.

Et sur tout ce qui précède, nous exprimons l'espoir que Notre Seigneur Jésus-Christ, qui a achevé notre foi, nous gardera ainsi que le monde entier

χρονον διηρημένον κόσμον ὡς σημεῖον ἐνότητος καὶ ὡς εὐαγγελίστρια τῆς ἀγάπης¹.

Ληξασῶν οὕτω τῶν ἐργασιῶν τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως ἐν Ῥόδῳ, ἀνεχώρησαν τῇ 2 Ὀκτωβρίου ἐκ τῆς νήσου ταύτης ἀεροπορικῶς πάντες οἱ μετασχόντες τῆς Διασκέψεως δι' Ἀθήνας, ἐνθα ἐτελέσθη τὴν μεσημβριαν Δοξολογία ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ, 3 Ὀκτωβρίου, ἑορτῇ τοῦ πολιούχου τῶν Ἀθηνῶν ἀγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἐτελέσθη ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ αὐτοῦ πανηγυρική θεία Λειτουργία ὑπὸ μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως, καθ' ἣν ἀνεγνώσθη καὶ αὔθις καὶ μετεδόθη ραδιοφωνικῶς τὸ ἀνωτέρω Μήνυμα τῆς Διασκέψεως. Ἀκολούθως τὴν μὲν μεσημβριαν παρετέθη εἰς τὰ μέλη τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως γεῦμα ἐν τῇ Ῥιζαρείῳ Ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Θεοκλήτου, τὸ δὲ ἐσπέρας παρετέθη δεῖπνον ἐν Σουνίῳ ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ Κοσμήτωρ τῆς ὁποίας καθηγητῆς Ἰωάννης Καρμίρης προσεφώνησε τοὺς μετασχόντας τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

«*Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν γηθοσύνως ὑποδέχεται ὑμᾶς, τοὺς ἀξίους ἀντιπροσώπους τῶν ἀγνωστῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ τοὺς φιλοξενουμένους ἀνατολικοὺς καὶ δυτικοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἐν Χριστῷ, ἐπισκεπτομένους τὸ κλεινὸν ἄστυ τῶν Ἀθηνῶν, ἀναφωνοῦσα: «Ἴδοὺ δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ» συνελθεῖν «ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό»², «ὥστε πλήρωμα εἶναι συνόδου τοὺς ἐπιδημοῦντας»³.*

Χαίρει χαρὰν μεγάλην ἢ ἡμετέρα Σχολή, καθορῶσα σήμερον μετὰ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου τὴν ἀγίαν Ὀρθοδοξίαν ἡμῶν ὡς «μίαν πανταχοῦ ἀδελφότητα»⁴, «πλατυνομένην»⁵ καὶ τείνουσαν νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους της «πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίῳ»⁶, συνερχομένην δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἐνότητος τῆς πίστεως καὶ τῆς κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ πρὸς κοινὴν διάσκεψιν καὶ μελέτην καὶ διευθέτησιν τῶν τοῦ οἴκου αὐτῆς. Οὕτω δὲ

dans Son amour et Sa Grâce, et nous prions que le Prince de la Paix, Jésus-Christ garde la paix sur terre et la bien volonté aux hommes.

L' amour renvoie la peur. Que le Seigneur notre Dieu sauve Son Église.

«Que mes frères, la miséricorde, la grâce, la paix de Dieu Notre Père en vérité et charité et de Son Fils Jésus-Christ, soient avec nous» (2 Jean 1). Amen.

1. A. W e n g e r, ἐν «La Croix» 26 Octobre 1964.

2. Ψαλμ. 132, 1.

3. M. Β α σ ι λ ε ῖ ο υ, Ἐπιστολὴ 92, 3, «Πρὸς Ἴταλοὺς καὶ Γάλλους», Migne P.G. 32, 481.

4. M. Β α σ ι λ ε ῖ ο υ, Ἐπιστολὴ 133, «Πέτρῳ ἐπισκόπῳ Ἀλεξανδρείας», Migne P.G. 32, 569.

5. Β' Κορ. 6, 11 καὶ 13.

6. M. Β α σ ι λ ε ῖ ο υ, Ἐπιστολὴ 98, 2, «Ἐδσεβίῳ Σαμοσάτῳ», Migne P.G. 42, 497.

προβάλλει πᾶσιν ὡς «μία Ἐκκλησία νῦν ἡ Χριστοῦ, κἂν ἐκ διαφόρων τόπων προσαγορευῆται, ἐπειδὴ εἷς λαὸς πάντες οἱ εἰς Χριστὸν ἠλπικότες»¹, ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἅγιος.

Εἰδικώτερον χαίρει ἡ τῆ Ὁρθόδοξω Ἐκκλησίᾳ καὶ Θεολογίᾳ διακονοῦσα Σχολή ἡμῶν, διαπιστοῦσα ὅτι ἡ ἐπίσκεψις καὶ παρουσία ὑμῶν ἐνταῦθα συνδέεται μὲ ἱστορικὸν διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν γεγονός, τ. ἔ. τὴν ὑφ' ὑμῶν συγκροτηθεῖσαν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν ἐν Ῥόδῳ, τὴν προοδοποιήσασαν τὸ ἔργον τῆς μελλούσης Πανορθόδοξου Προσυνόδου. Καὶ εἶναι ὄντως ἡ Διάσκεψις αὕτη ἱστορικὸν γεγονός διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, διότι πάντες ἔχομεν δι' ἐλπίδος, ὅτι αὕτη θὰ ὀδηγήσῃ ἐν προσεχεί μέλλοντι εἰς τὴν Πανορθόδοξον Προσύνουδον καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν ἀναβίωσιν καὶ συνέχισιν τοῦ παραρχαίου τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων θεσμοῦ, ὅστις ἡ λειτουργία ἀνεστάλη ἀπὸ τοῦ ἔτους 787 διὰ τοὺς γνωστοὺς ἱστορικοὺς λόγους. Ἡ ἀναβίωσις τοῦ ἀποστολοπαραδότου καὶ πατροπαραδότου τούτου συνοδικοῦ θεσμοῦ, εἰς τὸν ὅποιον κυρίως ὀφείλεται ὁ δογματικὸς καθορισμὸς, τὸ διοικητικὸν σύστημα καὶ γενικῶς ἡ ὅλη διοργάνωσις καὶ διαμόρφωσις καὶ ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ δόξα τῆς ἀρχαίας ἠνωμένης καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, ἀποτελεῖ σήμερον κοινὸν αἴτημα σύμπαντος τοῦ Ὁρθόδοξου Κλήρου καὶ λαοῦ, ἀποτελεῖ πανορθόδοξον αἴτημα. Διότι ἡ ἀναβίωσις αὕτη ἔνθεν μὲν θὰ ἐπανασυνδέσῃ στενότερον καὶ ἰσχυρότερον τὸ παρὸν μετὰ τοῦ ἐνδόξου ἐκκλησιαστικοῦ παρελθόντος, τὴν σημερινὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν μετὰ τῆς ἀρχηγόνου «μιάς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας», ἧς ἀποτελεῖ τὴν κανονικὴν καὶ ἀδιάκοπον κατ' εὐθείαν συνέχειαν καὶ προέκτασιν καὶ ἐπιβίωσιν, καὶ ἧς διεφύλαξεν ἀκεραίαν καὶ ἀπαραχάρακτον τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν, τὴν θείαν λατρείαν, τὸ διοικητικὸν σύστημα καὶ τὸν θησαυρὸν τῶν ἀρχαίων παραδόσεων, ἄνευ «νεωτεροποιίας» τινὸς καὶ καινοτομίας τῶν παραδεδομένων, ἔνθεν δὲ μέλλει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν ἀγλαοὺς καρπούς, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, καὶ ἴσως συντελέσῃ εἰς τὴν εἴσοδον αὐτῆς εἰς νέαν περίοδον ἀναπτύξεως καὶ προόδου καὶ ἀκμῆς.

Ταῦτα κατανοήσασαι αἱ ἐπὶ μέρος Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, νιόθητησαν τὴν ὑπὸ τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀναληφθεῖσαν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας πρωτοβουλίαν καί, ἀνταποκρινόμεναι εἰς τὰς προσκλήσεις αὐτοῦ, ἀπέστειλαν τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν εἰς τὰς προκαταρκτικὰς Πανορθόδοξους Διασκέψεις ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1923, ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τῷ 1930 καὶ ἐν Ῥόδῳ τῷ 1961. Αἱ Διασκέψεις αὗται εἶχον καθαρῶς προπαρασκευαστικὸν χαρακτῆρα, ἰδίᾳ δὲ αἱ δύο τελευταῖαι ἠσχολήθησαν ἀποκλειστικῶς περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου τῶν θεμάτων τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ Πανορθόδοξου Προσυνόδου, μετὰ παράλληλον ἐπεξεργασίαν αὐ-

1. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 161,1, «Ἀμφιλοχίῳ χειροτονηθέντι ἐπισκόπῳ», *Migne P.G.* 32,629.

τοῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἐπὶ μέρος, Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ὑπολείπεται νῦν, ὅπως τὰ καθορισθέντα θέματα τῆς Προσυνόδου παραπεμφθῶσιν εἰς συγκροτηθησομένας παρ' ἐκάστη Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ ἐπιτροπὰς ἐξ εἰδικῶν θεολόγων, πρὸς μελέτην καὶ σύνταξιν τῶν οἰκείων εἰσηγήσεων εἰς τὴν Προσύνοδον. Τοῦτο θὰ ἀπαιτήσῃ βεβαίως μακρὰν καὶ ἐνδελεχῆ καὶ βαθεῖαν ἔρευναν τῶν ἀρχαίων τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως πηγῶν, ἵνα ἐπ' αὐτῶν πρὸ πάντων καὶ κυρίως στηριχθῇ πᾶσα ἀπόφανσις τῆς συγχρόνου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο προθύμως θὰ ἀναλάβωσι πᾶσαι αἱ Ὁρθόδοξοι Θεολογικαὶ Σχολαὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἐκτὸς αὐτῶν εὐρισκομένων ὀρθοδόξων θεολογικῶν δυνάμεων. Ἡδὴ μάλιστα ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατόπιν συστάσεως τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, κατήρξατο τοῦ ἔργου τούτου, αἱ δὲ πρῶται μελέται — εἰσηγήσεις διὰ τὴν Προσύνοδον ὑπὸ καθηγητῶν αὐτῆς ἐδημοσιεύθησαν ἤδη εἰς τὸ ἡμέτερον περιοδικὸν «Θεολογία»¹. Ἀλλ' ἐπιβάλλεται, ὅπως ἡ ἐργασία αὕτη συνεχισθῇ ἐφεξῆς μὲ ταχύτερον καὶ ἐντονώτερον ἔνθρον παρ' ὅλων τῶν εἰδικῶν ὀρθοδόξων θεολόγων. Ἐπαναλαμβάνομεν δέ, ὅτι δεόν ἀπαραιτήτως νὰ στηριχθῇ αὕτη ἐπὶ τῶν ἀθανάτων μνημείων καὶ τῶν ἀειρρόων πηγῶν καὶ τῶν ἀειζῶων δυνάμεων καὶ διδαχῶν τῆς ἀρχαίας γνησίας Ὁρθοδόξου Παραδόσεως, δι' ὧν «ἐτιθηθήσατο ἡμᾶς ἡ Ἐκκλησία πρὸς τὴν εὐσέβειαν»². Διότι αὐτὸ κυρίως σημαίνει Ὁρθοδοξία, ἥτις ἀρνήσασθαι ἐάντην οὐ δύναται. Οἱ ὀρθόδοξοι θεολόγοι ἀπέδειξαν, ὅτι γνωρίζουσι νὰ συνδυάζωσιν ἁρμονικῶς τὴν αὐθεντίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Παραδόσεως μὲ τὴν καλῶς νοουμένην ἐπιστημονικὴν ἐλευθερίαν ἐν τῇ θεολογικῇ ἐρευνῇ, κινούμενοι πάντοτε ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως καὶ ἀποφεύγοντες τὰ δύο ἄκρα, ἧτοι ἐνθεν μὲν τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Θεολογίας, ἐτέρωθεν δὲ τῆς Προτεσταντικῆς Θεολογίας.

Ἀλλ' ὁ γενικὸς χαρακτήρ καὶ ἡ μεγάλη σπουδαιότης τῶν ἐν Ῥόδῳ προκριθέντων πρὸς ἔρευναν καὶ κρίσιν θεμάτων, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι ἀνάγκαι τῆς Ὁρθοδοξίας σήμερον καὶ αἱ ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν ἐπιβάλλουσιν, ὡς ὑπεδηλώθη, ὅπως τεθῆ εἰς λειτουργίαν ὁ θεσμὸς τῶν γενικῶν Συνόδων, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Διὸ παρίσταται ἀνάγκη, ὅπως ἐξάρωμεν διὰ

1. Βλέπ. Ἰω. Καρμίρη, Πῶς δεῖ δέχεσθαι τοὺς προϊόντας τῇ Ὁρθοδοξίᾳ ἑτεροδόξους, ἐν «Θεολογία» 25(1954) 211-243. Π. Τρεμπέλα, Ἀρχαὶ κρατήσασαι ἐν τῇ ἀνακηρύξει τοῦ ἀποκεφάλου, αὐτόθι 28 (1957) 5-22. Π. Μπρατσιώτοφ, Ἡ ἔννοια τοῦ δόγματος ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Θεολογίᾳ, αὐτόθι σ. 509-516. Σχετικὴ εἶναι καὶ ἡ μελέτη τοῦ μητροπολίτου Σεβρῶν Κωνσταντινοῦ, Περὶ ἀναγνωρίσεως τῶν Ἁγίων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ, αὐτόθι 27 (1956) 609-616, ὡς καὶ ἰκαναὶ εἰσηγήσεις εἰς τὸ Α' Συνέδριον τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας ἐν Ἀθήναις τῷ 1936, δημοσιευθεῖσαι ἐν Procès Verbaux du premier Congrès de Théologie Orthodoxe à Athènes, 29 Novembre - 6 Décembre 1936, Athènes 1939.

2. Μ. Βασιλείου, Περὶ ηῃστίας, Λόγ. 2,3. Migne P.G. 31,189.

πλειόνων τὴν σημασίαν τοῦ κατ' ἐξοχὴν ὀρθοδόξου τούτου θεσμοῦ, δι' οὗ ἐκφράζεται ἡ τε ἐνότης καὶ ἡ οἰκουμενικότης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἡ ἰσότης τῶν συναποτελούντων τὸ σῶμα αὐτῆς μελῶν—Ἀδοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Ἐν πρώτοις διαπιστοῦται γενικῶς, ὅτι ἔχει συνειδητοποιηθῆ πλέον ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν Ὁρθοδόξων ἢ ἀπόλυτος ἀναγκαιότης, ὅπως αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, συσφίγγουσαι ἔτι μᾶλλον τοὺς μεταξὺ αὐτῶν δεσμούς, συνεργάζωνται στενότερον ἐπὶ τῶν διορθόξων καὶ διεκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ἵνα οὕτως ἡνωμένοι παρέχωσιν ἐπιβλητικὴν τὴν μαρτυρίαν τῆς Ὁρθοδοξίας πρὸς τὸν σύγχρονον κόσμον. Εἶναι προφανές, ὅτι τοῦτο θὰ ἐπιτευχθῆ ἀσφαλέστερον διὰ τῆς συγκροτήσεως γενικῶν ἢ πανορθόξων Συνόδων, αἵτινες θὰ ἐπιτύχωσιν ἔνθεν μὲν τὴν πλήρη δυνάμειος ἐκφρασίαν τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδοξίας, ἔνθεν δὲ τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου τῶν ἀρχαίων ἐπὶ τὰς Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὡς καὶ τῶν μεταγενεστέρων ἡσσοнос σπουδαιότητος μικρῶν Συνόδων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς π.χ. τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἰασιῶ τοῦ 1642, τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις τοῦ 1672 καὶ ἄλλων¹, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον ἀναμφιβόλως χρήζει συμπληρώσεως. Πρὸς τούτοις δὲ ἡ ἐπαναλειτουργία τοῦ θεσμοῦ τῶν γενικῶν Συνόδων ἐπιβάλλεται καὶ δι' ἄλλους δύο προσέτι λόγους, ἧτοι πρῶτον μὲν διότι γενικῶς ἡ «Ἐκκλησία συστήματος καὶ συνόδου ἐστὶν ὄνομα» καὶ «ἐνώσεώς ἐστι καὶ συμφωνίας καὶ ὁμονοίας ὄνομα», κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον², δεύτερον δὲ διότι εἰδικῶς ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι μία καὶ ἀδιαίρετος, ἡ δὲ ἐνότης αὐτῆς δύναται νὰ ἐκφρασθῆ πληρέστερον διὰ τῶν γενικῶν Συνόδων αὐτῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι αὕτη ἐξωτερικῶς διεκρίθη εἰς τὰς λεγομένας Ἀδοκεφάλους Ἐκκλησίας, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι αὗται, χωρὶς νὰ παύσωσι νὰ εἶναι ἐθνικαὶ Ἐκκλησίαι καὶ νὰ ἐξυπηρετῶσι πνευματικῶς τοὺς ἐμπειστημένους αὐταῖς ὀρθοδόξους λαοὺς³,— ὡς ἀληθεῖς μητέρες αὐτῶν, οἵαι πραγματικῶς καὶ ἀναμφισβητήτως ἀνεδείχθησαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων,— ὅμως θὰ πρέπει νὰ συνειδητοποιήσωσι βαθύτερον καὶ τὸν ὑπερεθνη ἅμα χαρακτῆρα αὐτῶν καὶ τὴν ἀπόλυτον ἐνότητητα αὐτῶν, ὡς ἰσοτίμων τοῦ ἐνὸς σώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μελῶν, ἀπὸ κοινῆς ἀποφαινομένων ἐν Συνόδοις ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Διότι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὡς ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, οἶσα τὸ ἀείζωον μυστικὸν σῶμα αὐτοῦ, ἔχει χαρακτῆρα οἰκουμενικὸν καὶ καθολικὸν καὶ

1. Βλέπ. Ἰω. Καρμίρη, Τὰ Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1953, τ. II, σ. 571 ἐξ.

2. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Εἰς Ψαλμ. 149,1. Migne P.G. 55,493.—Εἰς Ἀ' Κορ. 1,1. Migne P.G. 61,13.

3. Ἐννοεῖται μακρὰν πάσης σωβινιστικῆς τάσεως, μακρὰν τοῦ ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1872 κατακριθέντος «ἔθνοφυλετισμοῦ». Βλέπ. J. M a n s i Sacr. Concil. Collectio, τ. 45, 533. Β. Στ ε φ α ν ἰ δ ο υ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθήναι 1948, σ. 681.

πανεθνῆ καὶ παγκόσμιον καὶ πανανθρώπινον, ἐν αὐτῇ δὲ «οὐκ ἐν Ἰουδαίῳ οὐδὲ Ἑλληνίῳ», ἀλλὰ «πάντες εἰς» εἰσιν «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»¹. Ἐντεῦθεν ἐν αὐτῇ πάντες, «κἂν Ἕλληνες, κἂν βάρβαροι, κἂν Σκύθαι... κἂν ἄρχοντες, κἂν ἰδιῶται, πάντες, τῆς αὐτῆς ἡξίωται τιμῆς», κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον². Διότι πάντες διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ἐγένοντο ἰσάξια καὶ ἰσότημα μέλη ἐνὸς ἐνιαίου ζῶντος οργανισμοῦ, τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ εἶναι ἡ Ἐκκλησία· καὶ ἐντεῦθεν πάντες ἀδιακρίτως «μέλη ἐσμεν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ»³. Ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος, ὁ μέγιστος καὶ ἀπαράμιλλος οὗτος ἐκκλησιολόγος, ἐδίδαξεν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία «ἐστὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου»⁴. Καὶ τοῦ ἐνὸς τούτου σώματος μέλη εἴμεθα πάντες ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ ὡς Ἐκκλησία καὶ ὡς ἄτομα· «καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἐν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δούλοι εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες εἰς ἐν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν»⁵. Τοιοῦτοτρόπως λοιπόν, ὅπως τὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας «σῶμα ἐν ἐστὶ καὶ μέλη ἔχει πολλὰ», ἀλλὰ «πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἐνός, πολλὰ ὄντα, ἐν ἐστὶ σῶμα»⁶, οὕτω καὶ αἱ ἐπὶ μέρους Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, πλείονες οὖσαι, συναποτελοῦσι τὸ ἐν σῶμα τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἐκ τῆς ἐννοίας λοιπόν ταύτης τοῦ σώματος συνάγεται ἡ ἐσωτερικὴ ἐνότης τῆς ἐκ πλειόνων Ἀδοτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν συγκροτουμένης Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ δὲ ἐσωτερικὴ αὕτη ἐνότης, ἀπόλυτος οὖσα κατὰ τὴν θεόπνευστον Παύλειον διδασκαλίαν, ἐκδηλοῦται καὶ ἐξωτερικῶς ἐν τῇ κοινῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, τῇ κοινῇ παραδόσει, τῇ κοινῇ λατρείᾳ, τῇ κοινῇ συνειδήσει καὶ εὐσεβείᾳ, καὶ τῇ καθόλου ἐκκλησιαστικῇ ζωῇ καὶ τοῖς ἰδιάζουσι θρησκευτικοῖς βιώμασι τῶν ἀπανταχοῦ Ὀρθοδόξων.

Πιστεύομεν, ὅτι τὴν ἀπόλυτον ταύτην ἐσωτερικὴν ἐνότητα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐξέφρασεν ἡ ἄρτι λήξασα Πανορθόδοξος Διάσκεψις τῆς Ρόδου, ἣτις κατήρξατο τῆς προπαρασκευῆς τοῦ ἔργου τῆς Πανορθοδόξου Προσυνόδου. Ἀκόμη θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ Διάσκεψις αὕτη καὶ ὡς ἀποτελοῦσα ἔμπρακτον οἶον διὰ φανερῶν τῶν ἰσχυρισμῶν ἐνίων προκατειλημμένων ἢ μισαλλοδόξων ἢ μὴ γνωσκόντων καλῶς τὴν Ὀρθοδοξίαν δυτικῶν θεολόγων, ἀπὸ τοῦ διαμαρτυρομένου Α. Harnack μέχρι τοῦ συγχρόνου ῥωμαιοκαθολικοῦ C. Boyer, οἵτινες ποικιλοτρόπως ἠδίκησαν αὐτήν, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀπειρεράθησαν νὰ τὴν παραστήσωσι καὶ ὡς ἐν στασιμότητι ἢ ἀπολιθώσει ἢ ἀπονεκρώσει περιπεσοῦσαν. Ἄλλ' ὁμως,

1. Γαλ. 3,28.

2. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Εἰς Ἰωάν. ὁμιλ. 10,2. Migne P.G. 59,75.

3. Ἐφεσ. 5,30.

4. Ἐφεσ. 1,23.

5. Α' Κορ. 12,13.

6. Α' Κορ. 12,12.

χάριτι θεία, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ζῆ καὶ «αἰξεί τὴν αἰξήσιμ τοῦ Θεοῦ»¹, καὶ δροῖ ἐκπληροῦσα τὴν ἐγκόσμιον σωτηριάδῃ ἀποστολήν τῆς, οὔσα χθὲς καὶ σήμερον ἡ αὐτή, κατὰ τε τοὺς ὀκτῶ πρώτους αἰῶνας καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα μέχρι σήμερον, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα τοῦ Ἑσυχασμοῦ καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ Συνόδων, καὶ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα τῶν γνωστῶν ἐξ ἀντιμεταρροθμιστικῶν Συνόδων, καὶ κατὰ τὸν Κ' αἰῶνα τῆς Οἰκουμεικῆς Κινήσεως καὶ τῶν προμνημονευθεισῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1923, ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τῷ 1930 καὶ ἐν Ῥόδῳ τῷ 1961, (μετὰ τοῦ Α' Συνεδρίου τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας ἐν Ἀθήναις τῷ 1936), ἐτοίμη πάντοτε νὰ μεταδώσῃ ἐκ τοῦ ἰδίου ἀκένωτου θησαυροῦ τῆς ἀρχαιοπαράδοτου Ὁρθοδόξου Πίσσεως καὶ Παραδόσεως καὶ εἰς τὰς δύο ἄλλας μεγάλας Ἐκκλησίας τῆς Δόσεως, ἐν μέσῳ τῶν ὀποίων ἀκριβῶς ἴσταται, ἀποτελοῦσα τὴν «γέφυρα» Ἐκκλησιαν. Αἱ ἀνωτέρω δὲ προκαταρκτικαὶ Διασκέψεις αὐτῆς ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ὀδηγήσωσι, τοῦ Κυρίου εὐδοκοῦντος, εἰς μελίζοντας Ὁρθοδόξους Συνόδους, αἱ ὀποῖαι καὶ θὰ ἀποφανθῶσι αὐθεντικῶς ἐπὶ τῶν ἀπὸ μακροῦ συσσωρευθέντων μεγάλων διορθοδόξων καὶ διεκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Ἰδιαίτατα δὲ ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα, ὅπως δαφιλεῖς εἶναι οἱ καρποὶ τῆς παρούσης Διασκέψεως καὶ ὅπως αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς ταχέως ἀξιοποιηθῶσι καὶ μετονηθῶσι ὑπὸ τῶν ἐπὶ μέρους ἀγιωτάτων Πατριαρχικῶν καὶ Ἀὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς πρᾶξιν καὶ ἱστορίαν, ὥστε ὄντως νὰ ἀποτελέσῃ αὐτὴ σταθμὸν ἱστορικὸν ἐν τῇ ζωῇ καὶ τῇ ἱστορικῇ ἀνελίξει καὶ τῇ πρὸς τὰ πρόσω πορεία τῆς κατ' ἀνατολὰς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Καὶ με αὐτὴν τὴν οὐ κατασχόνουσαν ἐλπίδα ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν χαιρετίζει εὐλαβῶς τὴν ἐν μέσῳ αὐτῆς παρουσίαν πάντων ὑμῶν, τῶν «ἐκ ὄντων καὶ βορρᾶ καὶ θαλάσσης καὶ ἐώας» προσελθόντων εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον τόπον, τὸν ὀποῖον ἔχουσι καθαγιασέει οἱ πόδες τοῦ μεγάλου τῶν ἔθνῶν Ἀποστόλου Παύλου, καὶ συγχάριει ὑμῖν διὰ τὸ ἐπιτελεσθὲν ἐν Ῥόδῳ βαρυσήμαντον ἔργον καὶ τὴν δι' αὐτοῦ προβολὴν τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς παγγρηστικὴν καὶ παγκόσμιον κλίμακα»*.

1. Κολ. 2,19.

* Παραθέτομεν ἐναῦθα καὶ γερμανικὴν μετάφρασιν τῆς ἀνωτέρω Προφωνήσεως :

Begrüßungsansprache des Dekans der Theologischen Fakultät der Universität Athen, Prof. Dr. Johannes Karmiris, gehalten, anlässlich eines zu Ehren der Mitglieder des auf Rhodos abgehaltenen Panorthodoxen Kongresses seitens der Fakultät am 3. Oktober 1961 gegebenen Essens.

«Mit Freuden heisst Sie, werteste Vertreter der heiligsten Orthodoxen Kirchen, sowie Sie, unsere Gäste und Brüder in Christo aus Orient und Okzident, die Sie die berühmte Stadt Athen aufgesucht haben, die Theologische Fakultät der Uni-

Τῆς 4 Ὀκτωβρίου τὰ μέλη τῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως ἐπεσκέ-
φθησαν τὰς ἀρχαιότητας τῆς Κορίνθου, τῆς Ἐλευσίως καὶ τοῦ Δαφνίου, τῆ δὲ

versität mit den Worten willkommen: «Siehe, wie fein und lieblich ist's, dass Brüder einträchtig» zusammenkommen (Ps. 133,1), «so dass die hier Verweilenden die Fülle einer Synode seien»¹.

Unsere Fakultät ist von höchster Freude erfüllt, wenn sie heute mit dem Heiligen Basilius dem Grossen auf unsere heilige Orthodoxyie schaut wie auf «eine überall bestehende Bruderschaft»², die «weit geworden» (2 Kor. 6, 11 u. 13) und die danach strebt, einzubeschliessen «die ganze Oekumene unter Sonne»³, die an ein und demselben Ort zusammentritt zur Bestätigung der Einheit des Glaubens und der Gemeinschaft des Heiligen Geistes und zur Beratung, zum Studium und zur Regulierung dessen, was ihr Haus anbelangt. So zeigt sie sich allen als «eine Kirche nunmehr die von Christus; und wenn sie auch als von verschiedenen Gegenden kommend angesprochen wird, denn alle, die ihre Hoffnung auf Christus gesetzt haben, sind ein Volk»⁴, das heilige Volk Gottes.

Ganz besonders freut sich unsere der Orthodoxen Kirche und Theologie dienende Fakultät darüber, dass sich Ihr hiesiger Besuch zugleich mit einem Ereignis verbindet, das für die Orthodoxe Kirche von historischer Tragweite ist, da ja der unter Ihnen auf Rhodos zusammengetretene Panorthodoxe Kongress ein Vorbote der Arbeit einer künftigen Panorthodoxen Prosynode ist. Ich habe soeben Ihren Kongress als historisches Ereignis der Orthodoxen Kirche bezeichnet: denn wir alle hegen ja die Hoffnung, dass diese Prosynode in Bälde stattfindet, und somit dieser althergebrachte Brauch wiederauflebt und fortgesetzt wird. Aus bekannten historischen Gründen war er im Jahre 787 abgebrochen-ich denke da an die Oekumenischen Synoden. Dies Wiederaufleben jenes von Aposteln und Vätern überlieferten synodalen Brauches, dem ganz besonders die dogmatische Konzeption, das administrative System und die gesamte Organisation, die Durchbildung, die Blütezeit und der Ruhm der alten vereinten und ungeteilten Kirche ihr Dasein verdanken, dieser Brauch wird heute von der Gesamtheit des Orthodoxen Klerus und vom Laienvolk allgemein gefordert; denn das Wiederaufleben dieses Brauches wird einerseits das Gegenwärtige mit der berühmten kirchlichen Vergangenheit, die heutige Orthodoxe Kirche mit der von Anbeginn her «einen, heiligen, katholischen und apostolischen Kirche», deren kanonische, ununterbrochene Fortsetzung von neuem enger und stärker verknüpfen. Sie hat deren dogmatische Lehre, deren Gottesdienst und Verwaltungssystem ohne Entstellung unverehrt bewahrt und so auch den Schatz der alten Ueberlieferungen, ohne am Überlieferten irgendwelche Neuerungen vorgenommen zu haben. Andererseits aber möchte sie die Orthodoxyie zu herrlichen Früchten bringen, und

1. Basilius d. Gr., Epist. 92,3, «An die Italer und Gallier», Migne P.G. 32,381.

2. Basilius d. Gr., Epist. 133, «An Petros, Bischof von Alexandria», Migne P.G. 32, 569.

3. Basilius d. Gr., Epist. 98,2, «An Euseb von Samosata», Migne P.G. 32,497.

4. Basilius d. Gr., Epist. 161,1, «An Amphiloichius, der zum Bischof geweiht», Migne P.G. 32,629.

5 Ὀκτωβρίου, μετὰ τὰς εἰθισμένας ἀποχαιρετιστηρίους ἐπισκέψεις, ἀνεχώρησαν ἐπιστρέψαντα αἰσίως εἰς τὰς ἐαυτῶν Ἐκκλησίας.

so wird sie, wie in der Vergangenheit, so vielleicht auch jetzt beim Eintreten dieser neuen Entwicklungsperiode, zu einer neuen Blütezeit gelangen.

Indem die Orthodoxen Teilkirchen dies in Betracht gezogen hatten, akzeptierten sie die vom verehrten Oekumenischen Patriarchat im Verlauf der letzten Jahrzehnte unternommene Initiative und haben den an sie ergangenen Einladungen folgeleistet und zu den im Jahre 1923 in Konstantinopel erfolgten Panorthodoxen Vorbereitungsverhandlungen ihre Vertreter entsandt, wie dies sodann auch bei denen auf dem Heiligen Berge Athos (1930) und nun bei denen von Rhodos (1961) geschehen ist. Diese Zusammenkünfte hatten also rein vorbereitenden Charakter. So beschäftigten sich vor allem die beiden letzteren ausschliesslich mit der Zusammenstellung des Katalogs von Themen, die auf der zukünftigen Panorthodoxen Prosynode zur Sprache kommen sollen. Nun haben jedoch die für die Prosynode festgesetzten Themen den in einer jeden Orthodoxen Kirche sich aus Fachtheologen zusammensetzenden Kommissionen, die sich mit der Behandlung und Abfassung eigener, für die Prosynode bestimmter Referate befassen, vorgelegt zu werden. Dies bedarf freilich einer langwierigen tiefeschürfenden Untersuchung der alten Quellen der Orthodoxen Tradition, damit sich jede Kundgebung der derzeitigen Orthodoxen Kirche vor allen auf sie stützt.

Und dieses Werk nehmen alle Orthodoxen Theologischen Schulen in Gemeinschaft mit den ausserhalb derselben sich befindenden orthodoxen Kräften bereitwilligst auf sich. Ja, auf Empfehlung unserer Heiligen Synode hin hat die Theologische Fakultät der Universität Athen mit dieser Arbeit bereits begonnen. Die ersten diesbezüglichen Studien ihrer Professoren sind in unserer Zeitschrift «Theologia» bereits veröffentlicht worden¹. Aber es ist dabei unbedingt erforderlich, dass diese Arbeit seitens aller orthodoxer Fachtheologen dann im beschleunigten und intensivierterem Rhythmus fortgesetzt wird. Wir wiederholen, diese Arbeit hat sich unbedingt auf den unsterblichen Denkmälern und den stets fließende Quellen, auf den stets lebendigen Kräften und Lehren der alten, echten Orthodoxen Ueberlieferung zu stützen, wodurch «die Kirche uns zur Frömmigkeit aufgezogen hat»²; denn dies heisst vor allem Orthodoxie, die sich selbst ja nicht verleugnen kann! Sich immer innerhalb des Rahmens der Orthodoxen Tradition bewegend und dabei zugleich die beiden Extreme vermeidend, d.h. das der

1. Siehe J o h. K a r m i r i s, «Wie der Orthodoxie zustrebende Heterodoxen aufzunehmen sind», in «Theologia» 25 (1954) 241-243. P. T r e m b e l a s, «Die zur Verkündung der Autokephalie herrschende Prinzipien», ibid. 28 (1957) 5-22. P. B r a t s i o t i s, «Der Sinn des Dogmas in der Orthodoxen Theologie», ibid. p.p. 509-516. Hierher gehört auch die Studie des Metropoliten von Serrae, K o n t a n t i n o s, «Ueber die Anerkennung von Heiligen in der Orthodoxen Kirche», ibid. 27 (1956) 609-615. Vgl. auch «Procès-Verbaux du premier Congrès de Théologie Orthodoxe à Athènes, 29 Novembre — 6 Décembre 1936», Athènes 1939.

2. B a s i l i u s d. G r., Ueber Fasten, hom. 2,3. Migne P.G. 31, 189.

Τοσαῦτα περὶ τῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως Ῥόδου. Ἐκθέσαντες τὴν ἡμετέραν γνώμην γενικώτερον περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς πρόσθεν καὶ μάλιστα

römisch-katholischen einerseits und auf der andern Seite das der protestantischen Theologie, haben die orthodoxen Theologen bewiesen, dass sie die Autorität der Kirche und der Tradition in der theologischen Forschung mit der im guten Sinne verstandenen wissenschaftlichen Freiheit harmonisch verbinden können.

Der allgemeine Charakter und die ungeheure Wichtigkeit der auf Rhodos zwecks Erforschung und Beurteilung vorgesehenen Themen wie auch andere Nöte der heutigen Orthodoxie und Zeiterfordernisse, wie schon angedeutet, verlangen, dass der Brauch der Abhaltung allgemeiner Synoden nach dem Beispiel der alten Kirche wieder in Gang kommt. Und, allem Anschein nach, ist den meisten Orthodoxen die absolute Notwendigkeit dessen bewusst geworden, dass die Orthodoxen Kirchen sich untereinander noch mehr zusammenschliessen und in interorthodoxen und zwischenkirchlichen Angelegenheiten enger zusammenarbeiten müssen, damit sie, so vereinigt der heutigen Welt ein überwältigendes Zeugnis der Orthodoxie darbieten. Nur zu klar ist es, dass dies durch das Zusammentreten allgemeiner, panorthodoxer Synoden noch sicherer erreicht wird; denn solche Synoden würden einerseits eine Ausdruckgebung der Einheit der Orthodoxie erwirken, andererseits aber die Fortsetzung des Werkes der alten sieben Oekumenischen Synoden und der weniger bedeutenden, späteren kleinen Synoden der Orthodoxen Kirche wie z. B. der von Konstantinopel und Jassy (1642), der von Jerusalem (1672) und anderer, deren Arbeit zweifellos einer Ergänzung bedarf, darstellen¹. Zudem ist die Wiederaufnahme der Funktion allgemeiner Synoden auch noch aus zwei anderen Gründen erforderlich: erstens, weil nach dem Heiligen Chrysostomus die Kirche Name ist für «systema» und «synodos» und auch «Name ist für Einheit, Einstimmigkeit und Eintracht»²; zweitens, weil gerade die Orthodoxe Kirche eine ist und unteilbar, und ihre Einheit durch ihre allgemeinen Synoden fülliger zum Ausdruck kommt. Zwar ist es richtig, dass sich diese Einheit äusserlich durch die sog. autokephalen Kirchen auszeichnete; wir glauben aber, dass diese, ohne aufzuhören Nationalkirchen zu sein und geistlich den ihnen anvertrauten orthodoxen Völkern als deren wahre Mütter zu dienen³, als welche sie sich ja auch tatsächlich im Verlaufe der Jahrhunderte erwiesen haben sich zugleich tiefer auch ihres übernationalen Charakters bewusst werden müssen, und sie ihre absolute Einheit als gleichberechtigte Glieder des einen Leibes der Orthodoxen Kirche zu verstehen haben; denn die Orthodoxe Kirche hat als die wahre Kirche Christi, indem sie

1. Siehe Joh. Karmiris, Die dogmatischen und symbolischen Dokumente der Orthodoxen Katholischen Kirche, Athen 1953, Bd. II, S. 571 f.

2. Joh. Chrysostomus, In Psalm. 149, 1. Migne P.G. 55, 493. In I Kor. 1, 1. Migne P.G. 61, 13.

3. Damit ist gemeint: weit weg von jeglicher chauvinistischen Tendenz! weit weg von dem seitens der Topischen Synode von Konstantinopel im Jahre 1872 verurteilten «Ethnophyletismus»! Siehe J. Marni, Sac. Concil. Collectio, Vol. 45, 533. B. Stephanidis, Kirchengeschichte, Athen 1948, p. 681 (griech).

ἐν τῇ ἀνωτέρω προσφωνήσει ἡμῶν πρὸς τὰ μέλη αὐτῆς, περιοριζόμεθα ἐν-
ταῦθα καὶ προσθέσωμεν τόσον μόνον. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ

sein immer-lebender mystischer Leib ist, einen oekumenischen, katholischen, all-nationalen, all-weltlichen und all-menschlichen Charakter. In ihr «ist kein Jude noch Grieche», sondern «alle sind eins in Christo Jesu» (Gal. 3,28). Nach dem Heiligen Chrysostomus heisst es: «ob Griechen, Barbaren oder Skythen... ob Fürsten oder Bürger, allen gebührt dieselbe Ehre»¹; denn alle sind durch die hl. Taufe gleichwürdige und gleichbare Glieder des einen Organismus, des Leibes Christi geworden, welches ist die Kirche, und so sind wir alle «Glieder seines Leibes, von seinem Fleisch und von seinem Gebein» (Ephes. 5, 30). Der sich in den Himmel erhebende Paulus, dieser grösste und unübertreffliche Ekklesiologe, lehrte, dass die Kirche «ist der Leib Christi, nämlich die Fülle des, der alles in allen erfüllt» (Ephes. 1,23). Und dieses einen Leibes Glieder sind alle wir Orthodoxen-sowohl als Kirchen als auch als Individuen; «denn wir sind durch einen Geist alle zu einem Leibe getauft, wir seien Juden oder Griechen, Knechte oder Freie, und sind alle zu einem Geist getränkt» (1 Kor. 12, 13). Solchermassen also, wie der Orthodoxen Kirche «ein Leib ist und hat doch viele Glieder», aber «alle Glieder des Leibes, wiewohl ihrer viel sind, doch ein Leib sind» (1 Kor. 12,12), so auch die Orthodoxen Teilkirchen: obwohl sie zahlreich sind, ergeben sie zusammen den einen Leib der Orthodoxie. Von diesem Leibesverständnis aus gesehen, ergibt sich die innere Einheit der zahlreichen Autokephalen Kirchen -zusammengefasst in der Orthodoxen Kirche. Diese innere Einheit, die nach der göttlich inspirierten Lehre des Paulus absolut ist, zeigt sich nun aber auch äusserlich im gemeinsamen Glauben, in der gemeinsamen Tradition, in dem gemeinsamen Gottesdienst, in der gemeinsamen «conscientia» und Frömmigkeit, und so im gesamten kirchlichen Leben der überall wohnenden Orthodoxen.

Wir glauben, dass diese absolute innere Einheit der Orthodoxen Kirche der soeben beendete Panorthodoxe Kongress von Rhodos zum Ausdruck gebracht hat. Man könnte diese Zusammenkunft in gewissem Sinne auch noch als eine treffende Dementierung einiger voreingenommener oder nicht gut die Orthodoxie kennender westliche Theologen bezeichnen - von dem Protestanten A. Harnack bis zum derzeitigen römischen Katholiken C. Boyer - die der Orthodoxie auf verschiedenerelei Weise nicht gerecht geworden sind, ja, dass einige unter ihnen sogar bis zu dem Punkte gelangten, dass sie versuchten, die Orthodoxie als statisch, versteinert oder dem Absterben verfallen darzustellen. Aber dennoch lebt die Orthodoxe Kirche auf Grund der göttlichen Gnade und «wächst zur göttlichen Grösse» (Kol. 2,19), und handelt, indem sie ihre innerweltliche Sendung ausführt, und ist gestern und heute dieselbe, d. h. wie im Verlauf der ersten acht Jahrhunderte, so auch hernach bis auf den heutigen Tag; zumal aber auch im XIV Jahrhundert des Hesychasmus und den darüber abgehaltenen Synoden, und im XVII Jahrhundert der bekannten gegenreformatorischen Synoden, und im XX Jahrhundert der Oekumenischen Bewegung und der schon erwähnten panorthodoxen Zusammenkünfte von Konstantinopel (1923), auf dem Hl. Berge

1. J o h. C h r y s o s t o m u s, In Joan. hom. 10,2, Migne P.G. 59,75.

Πανορθόδοξος Διάσκεψις Ῥόδου νομίζομεν ὅτι ἔπραξαν εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ πρὸς τὴν ἁγίαν Ὀρθοδοξίαν μας καθήκον αὐτῶν καὶ ἐπετέλεσαν ἐπιτυχῶς τὸ ἑαυτῶν ἔργον. Ἰδιαιτέρας μάλιστα ἐξάρσεως καὶ ἀναγνώρισεως ἄξια εἶναι ἔνθεν μὲν τοῦ Παν. Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου Α' τὸ ζηρητότατον ἐνδιαφέρον καὶ ἡ πρωτοβουλία καὶ ἡ ἐπιμονὴ πρὸς πραγματοποίησιν τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως¹, ἔνθεν δὲ τῶν μελῶν αὐτῆς τὸ ἀκραιφνὲς ὀρθόδοξον φρόνημα καὶ ἡ βαθεῖα συναίσθησις τῆς εὐθύνης ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας, συνεπεία τῶν ὁποίων κατάρθωσαν νὰ ἀρθῶσιν ὑπεράνω τυχόν διῆσταμένων ὑποκειμενικῶν ἀντιλήψεων ἢ ἴσως καὶ λαθανουσῶν ἐθνοφυλετικῶν τάσεων καὶ νὰ καταλήξωσιν εἰς ἀπόλυτον ὁμοφωνίαν καὶ ἐνότητα, ἣν ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα καὶ διὰ τὰς μελλούσας πανορθόδοξους συναντήσεις καὶ Συνόδους. Διὸ

Athos (1930) und auf Rhodos (1961) (mitsamt des I. Kongresses der Orthodoxen Theologie, abgehalten im Jahre 1936 zu Athen); sie ist stets bereit, den andern beiden grossen Kirchen des Westens, zwischen denen sie als die «Brückenkirche» steht, aus dem eignen unerschöpflichen Schatz des von altersher überlieferten Orthodoxen Glaubens und der Orthodoxen Tradition mitzuteilen. Von den oben erwähnten vorbereitenden Kongressen erhoffen wir nun, dass Sie, nach des Herrn Wohlgefallen, zu weiteren Orthodoxen Synoden führen, die dann autoritativ zu den seit langem vorliegenden grossen interorthodoxen und zwischenkirchlichen Fragen Stellung nehmen. Vor allem aber hoffen wir und wünschen, dass die Früchte dieses gegenwärtigen Kongresses sehr reich sein mögen und dass dessen gefasste Beschlüsse schnell ausgewertet und seitens der heiligsten Patriarchats- und Autokephalen Orthodoxen Kirchen in Tat und Geschichte umgesetzt werden mögen, auf dass diese Zusammenkunft wirklich eine historische Station im Leben, in der geschichtlichen Entwicklung und auf dem Vormarsch der im Osten liegenden einen, heiligen, katholischen und apostolischen Orthodoxen Kirche sei.

Mit dieser sicheren Hoffnung begrüsst die Orthodoxe Theologische Fakultät der Universität Athen geziemend in ihrer Mitte ihrer aller Zugewandten, die Sie «aus dem Abendland und Norden, vom Meere und aus dem Morgenland» zu diesem heiligen Ort gekommen sind, den die Füße des Grossen Völkerapostels Paulus geheiligt haben. Die Theologische Fakultät gratuliert Ihnen zu dem auf Rhodos vollbrachten gewichtigen Werk und der dadurch erzielten Erhebung der Orthodoxie im der gesamtchristlichen und -weltlichen Ansehen».

1. Κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ F. R. House (ἐνθ' ἄν. σ. 2), «ἡ Συνδιάσκεψις ἀπετέλεσεν ἀναμφιβόλως ἓνα θρίαμβον διὰ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως κ. Ἀθηναγόραν. Ἄνευ τῆς ἐπιμονῆς του καὶ τοῦ δραματισμοῦ του ἡ Διάσκεψις δὲν θὰ ἐγένετο. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε μία ἐπιβεβαίωσις ἐν τῇ πράξει τοῦ εἰδικοῦ θεσμοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριρχεῖου, οὗχι ὡς ὁ Παπισμὸς ἐν τῇ λατινικῇ ἐκκλησίᾳ τὸ δεγεται, ἀλλ' ὡς καταλυτικοῦ παράγοντος, ἰδιαιτέρως ὑπευθύνου διὰ τὴν διατήρησιν τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι συγκροτοῦν τὴν Ὀρθοδοξίαν... Ἡ Κωνσταντινουπολις ἀγαπᾶται καὶ τιμᾶται ὡς πρώτη μεταξύ ἴσων, καὶ δικαιούσται νὰ ἔχη πρωτοβουλίαν ἐπὶ πανορθόδοξων ὑποθέσεων».

καὶ ἐπισημῶς διεδήλωσαν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ («Μηνύματι») αὐτῶν, ὅτι ἐν πνεύματι ἀδελφικῆς ὁμοφροσύνης ἐξήτασαν τὰ θέματα τῆς μελλούσης Προσυνόδου καὶ ὁμοφώνως ἀπεφάνθησαν ἐπὶ τοῦ καταλόγου αὐτῶν, οὕτω δὲ ἐξέφρασαν τὴν ἐνότητα αὐτῶν τε καὶ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἃς ἀντεπροσώπευον ἐν τῇ Διασκέψει. Ἐπὶ πλέον ἡ Διάσκεψις αὕτη ἀπεκάλυψεν εἰς ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον τὴν ἐσωτερικὴν συνεκτικὴν δύναμιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν αὕτη διετήρησε διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὴν ἐνότητά της, παρὰ τὸ ἰσχυρὸν ἐν αὐτῇ διοικητικὸν σύστημα τοῦ Αὐτοκεφάλου. Καὶ ἀκριβῶς «τὴν ἐνότητα ταύτην, τὴν ἐσωτάτην καὶ ἀδιατάρακτον» τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, «προέβαλε» καὶ ἐξεδήλωσεν ἐν Ῥόδῳ ἡ Πανορθόδοξος Διάσκεψις, ἐκφράσασα τὴν ἀκλήνητον πίστιν αὐτῆς τε καὶ σύμπαντος τοῦ Ὁρθοδόξου πληρώματος, «ὅτι αἱ κατὰ τόπους ἀδελφαὶ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, φυλάττουσαι τὴν σωτηριώδη πίστιν τῶν Πατέρων ἡμῶν, διατελοῦσιν ἐν τῇ ἐνότητι ἐκείνῃ, τῆς ὁποίας εἰκόνα ἀποτελεῖ ἡ μυστικὴ καὶ ὑπερφυσικὴ ἐνότης τῆς παναγίας καὶ μοναρχικῆς καὶ συνθρόνου Τριάδος ἐν τῇ Θεότητι». Ἐντεῦθεν καὶ διεκήρυξαν ὁμοθυμαδὸν πάντες οἱ Ὁρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι: «ἐξερχόμεθα ἐκ τῆς Διασκέψεως ἡμῶν ταύτης ἐνισχυμένοι ἐν τῇ πίστει ἡμῶν καὶ ἐν τῇ ἐλπίδι ἡμῶν καὶ ἐν τῇ ἀγάπῃ ἡμῶν, βέβαιοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐνότητι ἰσχύος τῆς ἀγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας»¹.

Ἀπόκειται νῦν ταῖς ἀγίαις Ὁρθοδόξοις Ἐκκλησίαις, ὅπως ἀξιοποιήσωσι τὸ λαμπρὸν ἐπίτευγμα τῆς Διασκέψεως τῆς Ῥόδου καὶ προωθήσωσι τὴν ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἀρξαμένην προσπάθειαν περαιτέρω πρὸς τὸ τρίτον στάδιον, τ.ἔ. τὴν Πανορθόδοξον Προσύνodon. Τοῦτο θὰ ἀπαιτήσῃ βεβαίως, ὡς προελέχθη, μακροχρόνιον προπαρασκευήν, καὶ ἰδίως βαθεῖαν καὶ παμμερῆ θεολογικὴν μελέτην καὶ ἔρευναν ὄλων τῶν προκριθέντων θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Προσυνόδου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μακραίωνος Ὁρθοδόξου Παραδόσεως, τὰ δὲ συναχθησόμενα πορίσματα νομίζομεν ὅτι δεόν νὰ παραπέμπωνται εἰς κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν, συσταθησομένην παρὰ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ καὶ συνεδριάζουσαν περιοδικῶς, ἀπαρτισθησομένην δ' ἐξ εἰδικῶν ἀντιπροσώπων ὄλων τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, πρὸς περαιτέρω κοινὴν μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν καὶ σύμφωνον διατύπωσιν τῶν οἰκείων εἰσηγήσεων ἐνώπιον τῆς μελλούσης Προσυνόδου. Ἡ Ὁρθοδοξία ἐπέβαλε πλέον τὴν χεῖρα αὐτῆς «ἐπ' ἄροτρον», καὶ ἐπομένως δὲν δύναται νὰ βλέπῃ «εἰς τὰ ὀπίσω»², ἀλλὰ πάντοτε πρὸς τὰ πρόσω, μιμουμένη τὸ λαμπρὸν παράδειγμα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων αὐτῆς, ὧν τὸ ἔργον καλεῖται νῦν ὅπως συνεχίσῃ δι' ὄλων τῶν δυνάμεών της, ἐννοεῖται πάντοτε ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν καὶ συνεργίαν τοῦ Παναγίου Πνεύματος, τοῦ «Πνεύματος τῆς ἀληθείας»³, τοῦ ποδηγετοῦντος καὶ καθοδηγοῦντος τὴν Ἐκκλησίαν «εἰς

1. Ἀνωτέρω σ. 26 - 27.

2. Λουκ. 9,62.

3. Ἰωάν. 14,17. 15,26. 16,13.

παῖσαν τὴν ἀλήθειαν»¹ καὶ ἀποφαίνοντος αὐτὴν «στῦλον καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας»². *

1. Ἰωάν. 16,13.

2. Α' Τιμ. 3,15.

*. Εὐρίσκετο ἤδη ἐπὶ τοῦ πιεστηρίου ἢ «Θεολογία», ὅτε ἐλήφθη τὸ Χριστουγεννιάτικον Πατριαρχικὸν μῆνυμα, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχεται καὶ ὁ ἐπόμενος ἐπίσημος χαρακτηρισμὸς τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως 'Ρόδου παρ' αὐτοῦ τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀθηναγόρου: «Ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι κατὰ τὴν ἱεράν καὶ εὐσημον ταύτην στιγμήν ὑφείλομεν εὐχαριστήσαι τῷ ἐνανθρωπήσαντι Θεῷ ἡμῶν καὶ διὰ τὴν εὐλογίαν Αὐτοῦ πρὸς τὴν ἁγίαν ἡμῶν Ἐκκλησίαν, τὴν ἐκδηλωθεῖσαν δαψιλῶς διὰ τῆς πραγματώσεως, κατὰ τὸ λῆγον ἔτος, ἐνὸς ἐξαιρετικῶς μεγάλου, τοῦ μεγαλυτέρου ἴσως ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς συγχρόνου Ὁρθοδόξου Χριστιανοσύνης γεγονότος, τῆς Διασκέψεως τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐν Ῥόδῳ. Μετὰ παρέλευσιν σειρᾶς βίης αἰώνων, καθ' οὓς ἡ ἁγία ἡμῶν Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐβίωσε περιόδους ἀκριῆς θρησκευτικῆς καὶ πνευματικῆς ἐπανθήσεως, καὶ ἐπίσης περιόδους ἀφανοῦς ἡρωϊσμοῦ καὶ βαρειῶν δοκιμασιῶν, καθ' ἃς ὅμως ἀείποτε ἠσθάνετο ἐπαγρυπνοῦσαν ἐπ' αὐτὴν καὶ σώζουσαν τὴν πανσθενουργὴν ἐνέργειαν τῆς Παναγὰθου Προνοίας τοῦ Θεοῦ, αὕτη συνῆλθεν εἰς Διάσκεψιν, ἀντιπροσωπευτικὴν τῆς πληρότητος αὐτῆς, διὰ πρώτην οὕτω φοράν ἐν τῇ μακρᾷ Ἱστορίᾳ αὐτῆς, ἵνα διασκεφθῇ ἐπὶ τῶν ἐπείγουσάν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ τῶν μεγάλων προβλημάτων, ἅτινα καὶ ἐνώπιον αὐτῆς τίθησιν ἡ σύγχρονος ταραχώδης ἐποχὴ. Κατόπιν τοίνυν μακραίωνος σιγῆς ἀκούεται καὶ πάλιν ἡ φωνὴ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, αὐθεντικῶς προβαλλούσης τῷ Ὁρθοδόξῳ πληρώματι ὅσα ἡ συνασθησις τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῆς ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς σωτηριώδους οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ θέσεως τῆς ποιμαντορικῆς αὐτῆς εὐθύνης ὑπαγορεύει αὐτῇ, εἰς περιφρούρησιν μὲν τῶν πεπιστευμένων αὐτῇ ψυχῶν ἀπὸ τῆς λύμης τῶν δειλεαστικῶν βελγῆτρων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ φερομένων τοῦ αἰῶνος τούτου ρευμάτων καὶ πεπλανημένων ἰδεολογιῶν, καθοδηγήσιν δὲ τούτων καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπάντων πρὸς τὴν πηγὴν τοῦ ζῶντος ὕδατος, τοῦ ἀλλομένου εἰς ζῶν αἰώνων (Ἰω. 8' 14). Γενικώτερον εἰπεῖν, ἡ πρωτοβουλία καὶ μερίμνη τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πρόφρονι δὲ διαθέσει καὶ ἀδελφικῇ συναντιλήψει τῶν Μακαριωτάτων καὶ τιμιωτάτων Πατριαρχῶν καὶ Προέδρων τῶν ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, συγκληθεῖσα Διάσκεψις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐν Ῥόδῳ ἀποτελεῖ καὶ θὰ ἀποτελῇ γεγονός ἐκτακτον καὶ φωτεινὸν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἀγιωτάτης Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, καθ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἐν τῇ Διασκέψει ταύτῃ ἐκδήλωσεν ἐνώπιον τοῦ λοιποῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ κόσμου παντὸς τὴν ἰσχὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν αὐτῆς ἐνότητά, ἐπεμαρτύρησεν ἣν ἔχει βαθεῖαν συνείδησιν τῶν εὐθύνων καὶ ὑποχρεώσεων αὐτῆς ἐναντίον τῶν προβλημάτων τῶν ἰδίων αὐτῆς τόκων καὶ ὑποκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ διεδήλωσε τὴν πλήρη προθυμίαν αὐτῆς εἰς συνεργασίαν μετὰ πασῶν τῶν Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν πρὸς εὐαγγελισμόν πᾶσι τοῖς λαοῖς «τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ» (Β' Κορ. ε' 18), συναντίληψιν τῶν ἡγετῶν τῶν Κρατῶν ἐν ταῖς προσπαθείαις αὐτῶν πρὸς ἄρσιν τῶν θλιβερῶν ἀκολουθιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων τῶν τελευταίων μεγάλων πολέμων, ἐλάφρυνσιν τῆς ὕρισταμένης ἐν ταῖς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν λαῶν σχέσεσιν ἐντάσεως καὶ ἀποκατάστασιν εἰρηνικῆς καὶ γαληνιαίας, κατὰ τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ θέλημα, καταστάσεως ἐπὶ τῆς γῆς. Ἄλλ' ἐν Ῥόδῳ ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἐδικαίωσε καὶ ἐν ἄλλῃ εὐλογίᾳ τοῦ οὐρανοῦ καινοῦ Πατρὸς, συναντιθεῖσα μετ' ἀντιπροσώπων τῶν ἀδελφῶν τῆς Δύσεως Ἐκκλησιῶν, καὶ ἐτι μᾶλλον μετὰ τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, Ἀρμενίων, τῆς Κοπτικῆς, Αἰθιοπικῆς, Ἰακωβιτικῆς καὶ τοῦ Μαλαμπάρ των Ἰνδιῶν, τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν Χαλκηδόνι τῷ 451 μετὰ Χριστόν. Οὕτω δὲ αἱ Ὁρθόδοξοι ἡμῶν Ἐκκλησίαι διακατέχουσι τὸ μέγα καὶ πολῦτιμον τῆς δογματικῆς ἐνώσεως ἀγαθὸν ἀσαλεύτως διὰ τῶν αἰώνων καὶ περικρατοῦνται ἐν τῇ ἐνότητι».